

TAIDEKASVATUKSEN PADOT VARHAISKASVATUKSEN VIRASSA

Kasvattajien näkemyksiä taidekasvatuksen tilasta ja haasteista Hämeenlinnan
varhaiskasvatuksessa

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä, Hämeenlinnan
korkeakoulukeskus

Kevät 2022

Jaana Ranta

Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä

Tekijä Jaana Ranta

Työn nimi Taidekasvatuksen padot varhaiskasvatuksen virrassa

Ohjaaja Pirjo Seddiki

Tiivistelmä

Vuosi 2022

Opinnäytetyössä perehdytään varhaiskasvatuksessa ilmeneviin taidekaidekasvatuksen haasteisiin ja esteisiin Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö pohjautuu Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tekemiin selvityksiin varhaiskasvatuksen tilasta, jossa huomio kiinnittyi taiteellisen ilmaisun heikkoon asemaan varhaiskasvatuksen pedagogisena osana. Opinnäytetyön tilaajana toimi Hämeenlinnan kaupunki, jonka lisäksi opinnäytetyössä hyödynnettiin paikallisen lasten ja nuorten kulttuurikeskuksen verkostoja.

Opinnäytetyön tutkimuksellisessa osassa suoritettiin kysely Hämeenlinnassa toimiville kasvattajille, joissa selvitettiin taidekasvatuksen toteuttamiseen liittyviä haasteita. Näiden pohjalta tietoa syvennettiin erilaisin haastatteluin, joissa virikkeenä toimi kyselyn tuloksista valmistettu presentaatio.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että kasvattajat arvostavat taidekasvatusta suuresti, mutta he kokevat arjessa monenlaisia haasteita taidekasvatuksen sujuvan toteuttamisen tiellä. Suurimmat haasteet koettiin henkilöstön koulutukseen, toimivien lapsi ryhmien muodostamiseen, tilojen käytännöllisyyteen sekä muissa resursseihin liittyvissä asioissa. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni, että olisi syytä nostaa yhteiseen keskusteluun, miten kukin käsittää taidekasvatuksen, mitä taidekasvatus tarkoittaa varhaiskasvatuksessa ja millaisia tavoitteita sillä on. Positiivista oli, että motivaatio ja taidekasvatuksen mahdollisuuksien hyödyntämiseen liittyvä halu nousi vastauksissa vahvasti näkyväksi.

Tuloksista saa hyvän pohjan kehittämissuunnitteluun, kun pohditaan, miten saataisiin poistettua esteitä taidekasvatuksen tieltä, jotta se mahdollistaisi mahdollisimman toimivan pedagogisen kokonaisuuden varhaiskasvatukseen.

Avainsanat varhaiskasvatus, taito- ja taidekasvatus, ilmaisun monet muodot

Sivut 50 sivua ja liitteitä 6 sivua

Promoting Wellbeing Through Culture and Art

Abstract

Author Jaana Ranta

Year 2022

Subject Dams of art education in the flow of early childhood education

Supervisors Pirjo Seddiki

The thesis introduces the challenges and obstacles of art education in early childhood education in Hämeenlinna. The thesis is based on studies carried out by The Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC) on the state of early childhood education, in which attention was drawn to the weak position of artistic expression as a pedagogical part of early childhood education. The city of Hämeenlinna commissioned the thesis, and the networks of the local cultural center for children and young people were also utilized in the thesis.

In the research part of the thesis, a survey was conducted for educators working in Hämeenlinna, in which the challenges related to the implementation of art education were clarified. Based on these, the information was deepened with various interviews, which were stimulated by a presentation made of the results of the survey.

Based on this study, it can be stated that educators highly value art education, but they experience a variety of challenges in their daily lives on the way to the smooth implementation of art education. The biggest challenges were in staff training, the formation of functioning child groups, the practicality of the facilities and other resources. In addition, the study revealed that it would be worthwhile to raise a common discussion about how each comprehend arts education, what arts education means in early childhood education and what its goals are. On the positive side, motivation, and a desire to take advantage of the opportunities offered by art education became strongly visible in the responses.

The results provide a good basis for development planning when considering how to remove barriers to art education to enable a functioning pedagogical entity for early childhood education.

Keywords early childhood education, skills and art education, various forms of self-expression

Pages 50 pages and appendices 6 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa	2
2.1	Taidekasvatuksen tavoitteet	2
2.2	Taidekasvatus varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa	3
2.3	Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma	6
2.4	Varhaiskasvattajat lasten ensimmäisinä taidekasvattajia	8
2.5	Taidekasvatuksen pedagogiikkaa ja näkökulmia	9
2.6	Yhteistyöverkostot taidekasvatuksen edistäjinä	12
3	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys	12
4	Tutkimusmenetelmät ja toteutus	13
4.1	Kysely Hämeenlinnassa toimiville varhaiskasvattajille	14
4.2	Presentaatiot virikehaastatteluina	17
4.2.1	Ryhmähaastattelu	18
4.2.2	Asiantuntijahaastattelut	18
5	Tulosten esittely	19
5.1	Kyselyn tulokset	20
5.1.1	Taidekasvatuksen tila ja sen toteuttaminen	23
5.1.2	Taidekasvatuksen toteuttamiseen liittyvät haasteet	24
5.1.3	Muita kyselystä nousseita asioita	27
5.1.4	Varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveita	28
5.2	Haastatteluiden tulokset	29
5.2.1	Henkilöstöön liittyvät haasteet	30
5.2.2	Lapsiryhmään liittyvät haasteet	32
5.2.3	Tilat rajoittavina tekijöinä	34
5.2.4	Materiaaleihin ja välineisiin liittyvät ongelmat	37
5.2.5	Muihin resursseihin liittyvät asiat	39
6	Tulosten tarkastelu, pohdinta ja johtopäätökset	40
6.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	43
6.2	Tulosten hyödynnettyys ja kehittämisideat	45
	Lähteet	47

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys	5
Kuva 2 Kyselyn perustana toimineet aihealueet	15
Kuva 3 Opinnäytetyön tutkimusprosessi	20
Kuva 4 Henkilöstöön liittyvät haasteet.....	30
Kuva 5 Lapsiryhmään kohdistuvat haasteet.....	33
Kuva 6 Tilaan liittyvät esteet	35
Kuva 7 Materiaaleissa ja välineissä koetut ongelmat	37
Kuva 8 Muihin resursseihin liittyvät haasteet ja mahdollisuudet	39
Taulukko 1 Taidekasvatuksen merkitys varhaiskasvatuksen sisältönä	22
Taulukko 2 Taidekasvatuksen toteutuminen eri osa-alueissa	23
Taulukko 3 Ilmaisun muotojen painottuminen ryhmän toiminnassa	24

Liitteet

Liite 1	Kysely taidekasvatuksen haasteista ja esteistä varhaiskasvatuksessa
---------	---

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen taidekasvatus on kenttä, jota ei ole päästy tutkimaan vielä tarpeeksi syvällisesti. Vasta viime aikoina, kiinnostus taidekasvatuksen tilaan ja sen toteuttamiseen on kasvanut. Vuosina 2017–2019 Kansallisen koulutuksen arviointikeskus Karvi on arvioinut varhaiskasvatussuunnitelmien perusteiden toteutumista varhaiskasvatuksen arjessa ja tulosten perusteella on havaittu, että erityisesti taiteellinen ilmaisu on heikossa asemassa osana varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Tutkimuksen mukaan esimerkiksi kuvataidekasvatus ja musiikkikasvatus eivät kuulu osaksi varhaiskasvatuksen päivittäistä arkea. (Repo ym., 2019, s. 4; Ruokonen, 2020, s. 5)

Tästä seurasi tarve uudelle tutkimukselle, jossa kartoitettiin taito- ja taideaineiden nykytilaa varhaiskasvatuksessa Pedagogisia jatkumoa -viisivuotiaiden pedagogiikka ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa. Arviointi toteutettiin jälleen Karvin toimesta ja se julkaistiin vuonna 2021. Tässä julkaisussa varhaiskasvatuksen taito- ja taidekasvatuksen nykytilaa tarkasteltiin varhaiskasvatuksen suunnitelmien perusteisiin kirjattujen Ilmaisun monet muodot -oppimisen alueiden kautta, jossa todetaan, että käsityökasvatukseen liittyvä toiminta arvioitiin toteutuvan muita ilmaisun muotoja heikoimmin. Kuvallista ja käsityöllistä ilmaisua on toteutettu varhaiskasvattajien suunnittelemana ohjattuna toimintana ja useammin vain yli viisivuotiaiden ryhmissä. (Juutinen ym., 2021, s. 4) Karvin raportin mukaan olisi olennaista miettiä, miten tietoa kerätään toimintaa estävistä tekijöistä ja kuinka sitä viedään eteenpäin.

Opinnäytetyön aihe sai alkunsa näiden julkaisujen pohjalta. Työn tavoitteena on selvittää, minkälaisia konkreettisia haasteita tai esteitä Hämeenlinnassa toimivat varhaiskasvattajat kokevat olevan taidekasvatuksen totuttamisessa. Jotta tätä asiaa voi tutkia, täytyy myös selvittää, miten varhaiskasvatuksen ammattilaiset näkevät taidekasvatuksen ja missä määrin he sitä toteuttavat nyt työssään. Tutkimus pyrkii tunnistamaan nykyisien käytäntöjen ongelmia, jotta tulevaisuudessa pystyttäisiin vaikuttamaan niissä tasoissa, joissa työtä tehdään ja löydettäisiin ratkaisuja, jotka helpottavat varhaiskasvattajien arkea. Työn tuloksia hyödynnetään sekä Hämeenlinnan varhaiskasvatukseen, että lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arxin tarjoaman toiminnan suunnittelussa varhaiskasvatukselle.

2 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyössä perehdytään varhaiskasvatuksessa ilmeneviin taidekasvatuksen haasteisiin ja esteisiin. Jotta voisimme ymmärtää paremmin taidekasvatuksen ja varhaiskasvatuksen yhteyksiä, täytyy ensin avata näitä käsitteitä. Tässä kappaleessa tutustutaan siis tarkemmin taidekasvatukseen tavoitteisiin, minkälaisia merkityksiä sillä on sekä mitä se tarkoittaa varhaiskasvatuksen eri tasoilla ja erilaisista näkökulmista.

2.1 Taidekasvatuksen tavoitteet

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen (1948) mukaan, jokaisella on oikeus nauttia taiteesta ja vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään. Taide- ja kulttuuritoimintaan osallistumista pidetään yhtenä sosiaalisen tasa-arvon toteutumisen merkinä. (Rusanen ym., 2014, s. 20). Lapset kiinnittyvät kulttuuriinsa osallisuuden ja yhteisten taiteellisten elämysten kautta. Tämä kulttuurisen identiteetin hahmottuminen edistää lapsia laajemminkin löytämään oman identiteettinsä sekä muovaamaan sitä. Lapsilla on ihmeellinen kyky hämmästellä ja luoda uusia mielikuvituksellisia asioita. Näille on annettava tilaa, sillä joka sukupolvi synnyttää jotain uutta perinteisen kulttuurin vierelle. Tällainen uudenlaisen luovan ajattelun taipumus kylvetään meihin jo varhaislapsuudessa. (Ruokonen, 2020, s. 9)

Oppimisympäristö, joka mahdollistaa taiteellisen kokemisen ja ilmaisun tarjoaa olosuhteet lapselle luovaan ja oma-aloitteiseen taiteelliseen toimintaan. Taiteellisella toiminnalla on lukuisia arvokkaita vaikutuksia. Se edistää lapsen mielikuvitusta, itseluottamusta, minäpystyvyyden tunnetta sekä fyysisten, sosiaalisten, kognitiivisten ja emotionaalisten vahvuuksien ja taitojen kehittymistä. Taide on myös kytkös tunteiden ja mielikuvituksen itseilmaisuun ja kokemiseen, antaen lapselle turvallisen tavan ilmaista itseä ja omia tunteita sekä kertoa itselleen merkityksellisistä asioista. Visuaalisen taiteen avulla voimme myös kommunikoida ja siten edistää ihmisten välistä vuorovaikutusta. Taide voi auttaa näkemään maailmaa toisten silmin ja siten edistää lasten kognitiivisia ja sosiaalisemotionaalisia taitoja. Kokonaisuudessaan sillä on myötävaikutuksia lapsen kokonaispersoonallisuuden kasvuun ja kehitykseen. Taide antaa mahdollisuuden rakentaa persoonallista identiteettiä ja

ymmärrystä käsittää sitä maailmaa, jossa elämme. (Ruokonen, 2020, ss. 7–8; Rusanen ym., 2014, s.11)

Viime vuosien tutkimustulokset osoittavat, että musiikki- ja taidekasvatuksella on positiivisia yhteyksiä lapsen kouluvalmiuksiin, kuten keskittymiskykyyn, kielellisiin, fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin valmiuksiin. Lisäksi tutkimukset tuovat esille taidekasvatuksen yhteydet eettiseen kasvatukseen sekä korostavat taiteiden merkitystä yhtenä elämää rikastuttavana ilon ja mielihyvän lähteenä. Taiteellisen kokemisen ja ilmaisun on todistettu lisäävän lasten nautinnon ja mielihyvän tuntemuksia. (Ruokonen, 2020, ss. 7–8; Rusanen ym., 2014, ss. 17, 30, 40)

2.2 Taidekasvatus varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa

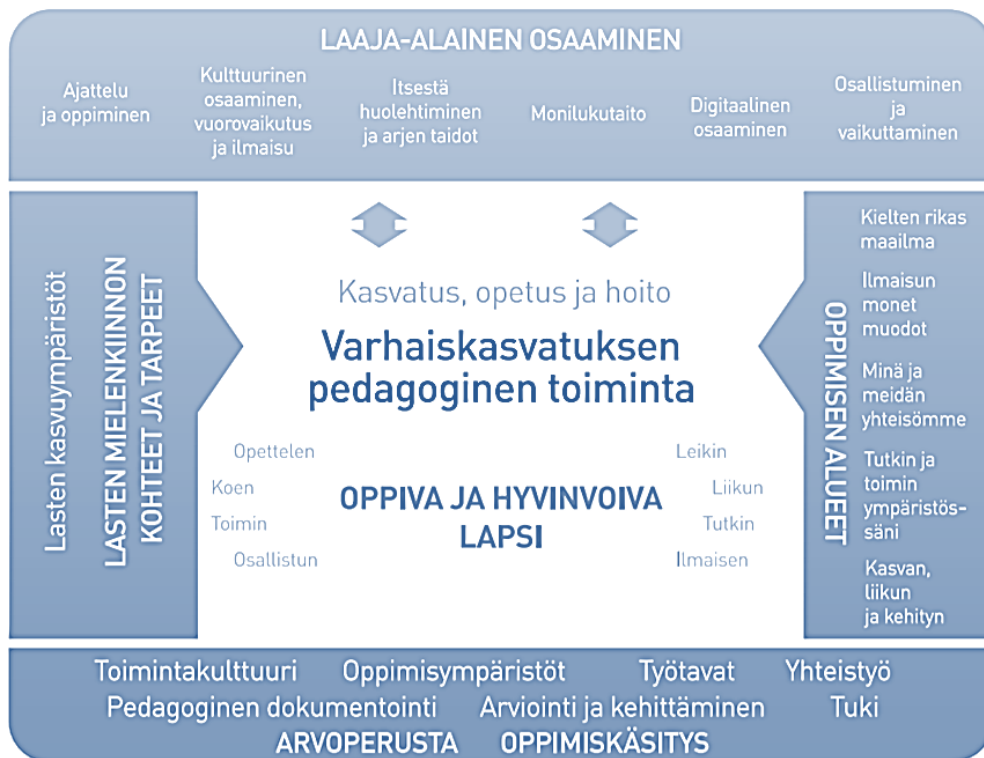
Varhaiskasvatuksen ensisijaisena tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Siinä huomioidaan leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, jotka ovat lapselle ominaisia tapoja toimia (Opetushallitus, 2019, s. 42; Opetushallitus, 2022, s. 6). Laadukkaan ja yhteneväisen varhaiskasvatuksen toteuttamista ja arviointia puolestaan säätelee ja ohjaa ajassa elävä opetussuunnitelma. Suomessa eri tasoilla toteuttavat opetussuunnitelma-asiakirjat ovat osa valtakunnallista ohjausjärjestelmää, johon kuuluvat kansallisen ja paikallisten opetussuunnitelmien lisäksi lait ja asetukset. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on opetushallituksen varhaiskasvatuslain (540/2018) pykälän mukaan antama valtakunnallinen ja oikeudellisesti velvoittava määräys. (Salminen & Poikonen, 2017, s. 61–63) Opetushallituksen (2022) mukaan, varhaiskasvatussuunnitelmien perusteita päivitetään tarvittaessa vastaamaan uusia varhaiskasvatuslain muutoksia ja tämän opinnäytetyön kannalta huomioitavaa on, että uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022 on julkaistu helmikuussa. Elokuussa otetaan käyttöön Hämeenlinnan uudistettu varhaiskasvatussuunnitelma, joka on päivitetty vastaamaan uusia ajantasaisia valtakunnallisia perusteita.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen

varhaiskasvatuksen toteuttamista koko maassa. (Salminen & Poikonen, 2017, s. 63)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa, arkikielellä vasussa, korostuu tulevaisuusajattelu ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteet – ytimessä se, millaisia taitoja lapsi tarvitsee elämässään ja miten me voimme varhaiskasvatuksessa näitä taitoja tukea jokapäiväisessä arjessamme (Kataja, 2021, s. 30).

Varhaiskasvatussuunnitelmassa käsitellään taidekasvatusta oppimisen alueena, joka on nimeltään ”Ilmaisun monet muodot” (kuva 1). Sen mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä esitellä heille erilaisia taiteenaloja ja tutustuttaa heitä kulttuuriperintöömme. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta hyödyttävät toiminnot ovat lapsille luontevia keinoja oppia. Lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu ovat juuri tällaisia oppimisen tapoja. Lasten ilmaisulle on ominaista kokonaisvaltaisuus ja luova ilmaisutapojen yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaisu edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuva. Ne antavat myös valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa sekä kehittävät ajattelun ja oppimisen taitoja. (Opetushallitus 2022, s. 27)

Kuva 1 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Opetushallitus, 2022, s.33).

Taiteen eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä paikallista kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä toiminnan onnistumiseen. (Opetushallitus 2019, s. 43)

Taidekasvatus pitää sisällään sekä spontaania että pedagogisesti suunniteltua toimintaa. Lapsen ilmaisussa ja oppimisessa korostuu kokeilu, tutkiminen ja tekemisen eri vaiheiden harjoittelu sekä dokumentointi. Tavoitteena on tukea jokaisen lapsen persoonallista ilmaisua, joka tarkoittaa sitä, että lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Kasvattajien, lasten sekä yhteistyökumppaneiden osaamisen ja tietotaidon hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta. (Opetushallitus 2022, s. 28)

Kasvatuksessa ja opetuksessa kehitetään lapsen arvojen, asenteiden, tietojen, taitojen ja motivaation muodostamaa kokonaisuutta. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys luo kuvan kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta oppimiseen. Pedagogisessa

toiminnassa rakennetaan lapsille sopiva, taiteellista ilmaisua rikastava toiminta ja oppimisympäristö, jonka suunnittelussa huomioidaan lasten osallisuus. Taidepedagogiikassa lasten mielenkiinnon kohteista lähtevä suunnittelu nivoo yhteen laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden osaksi Ilmaisun monet muodot -alueen tavoitteita ja sisältöjä. (Ruokonen, 2022, ss. 27–28)

2.3 Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma

Koska tutkimus toteutettiin Hämeenlinnan alueella, on syytä perehtyä myös Hämeenlinnan omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan, joka on muotoutunut vuosien saatossa hämeenlinnalaisesta Satakieli-pedagogiikasta valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseksi. Hämeenlinnan Satakieli-pedagogiikka sai alkunsa vuonna 2008, jonka alkujuuret löytyvät Italian Reggio Emiliasta. Suomessa Reggiolainen kasvatustilasto toimi virikkeenantajana pedagogiikassa, jossa haluttiin korostaa lapsen aktiivisuutta ja kokonaisvaltaista kehittymistä. Tärkeänä pidettiin aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja lapsen omaa oppimishalua, jota tuettiin monipuolisesti eri aistien avulla. Samoin korostettiin projekteja, jotka voivat kestää muutamasta viikosta kuukausiin. (Rusanen, 2001, s. 97)

Satakielen keskiössä ovat lapsen osallisuus, toimijuus, oman elämän päähenkilöyys ja monipuolinen, elämyksellinen, kokemuksellinen ja lapselle merkityksellinen, vuorovaikutuksessa käytävä toiminta. Elämää varten kasvaminen ja elämää varten opittavien taitojen merkitys ovat keskeisiä paitsi Satakielessä, myös valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma, 2019, s. 16)

Satakieli-pedagogiikassa ilmeni vahvasti lapsen osallisuus ja näkyvyys yhteiskunnallisena toimijana. Vuonna 2011 julkaistiin Hämeenlinnassa Satakieli-teesit ja –kriteerit, jotka esittivät nykyisen kasvatustilaston ja ajattelutavan ja elävät edelleen nykyisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa, joka julkaistiin vuonna 2019. Tämän suunnitelman, Lapsuutta satakielen siivittämänä, pohjana toimii nämä teesit, mutta se sisältää valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden periaatteet. Vaikka

Satakielipedagogiikka syntyi paljon ennen uusimman varhaiskasvatussuunnitelman tuloa, nämä kaksi näkemystä ovat kietoutuneet toisiinsa saumattomasti. Voidaan jopa sanoa, että kymmenisen vuotta sitten oltiin Hämeenlinnassa luomassa visiota tulevaisuuden varhaiskasvatuksesta (Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma, 2019, s. 16). Vuoden 2019 julkaistu Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma tulee lähiaikoina päivittymään ja vastaamaan uudistuneen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2022).

Satakielipedagogiikka on siis Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen kasvatustalouden ydin, jonka teesit ovat tapa ottaa nykyisiä vasuperusteita haltuun. Hämeenlinnan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, Lapsuutta satakielen siivittämänä, on rakennettu näiden teesien ympärille valtakunnallisen vasun ohjaamana:

- 1) Lapsi on päähenkilö omassa elämässään
- 2) Lapsi ansaitsee ”rikkaan” aikuisen
- 3) Lapsi elää vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa
- 4) Lapsella on sata kieltä
- 5) Satakielen menetelminä pedagoginen dokumentointi ja tutkiva oppiminen

Sen lisäksi, että Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma on rakentunut tämän hienon kasvatustalouden ympärille, Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen ominaispiirteinä on kaikenikäisten lasten varhaiskasvatusryhmät. Hämeenlinnassa toimitaan pääsääntöisesti siis 1–5-vuotiaiden lasten ryhmissä. Toiminnassa korostuu pienryhmätoiminta, joissa huomioidaan lasten mielenkiinnon kohteet, jolloin oppiminen mahdollistuu mielekkäällä tavalla. Kaiken ikäisten lasten ryhmissä korostuu yhteisöllinen oppiminen, kun ryhmässä taidoiltaan ja iältään erilaiset lapset pystyvät hyödyntämään toinen toistensa osaamista. Lisäksi esimerkiksi kielen kehitystä tukee mitä parhaimmalla tavalla yhteisö, jossa saa esimerkkiä ja oppia toinen toisiltaan. (Hämeenlinnan kaupunki, 2022.)

2.4 Varhaiskasvattajat lasten ensimmäisinä taidekasvattajia

Varhaiskasvattajan työhön asetetaan varsin kovia vaatimuksia. Kulttuuriset tehtävät ovat kuuluneet varhaiskasvattajan ammattikuvaan siitä saakka, kun päivähoitolakiin kirjattiin sisältö kasvatuksesta kulttuurin välittäjänä. Varhaiskasvattajan tulee tunnistaa aikuisen vahva asema lastenkulttuurin alueella. Kasvattajalta edellytetään tietoa kasvatuksen päämääristä ja menetelmistä sekä kuhunkin tilanteeseen ja lapsen kehitysvaiheeseen sopivista kasvatuserityksistä. Keskeistä on muun muassa ilmaisu-, liikunta- ja taidekasvatuksen monipuolinen osaaminen sekä sitoutuneisuus ja herkkyys toiminnassa eri-ikäisten lasten kanssa, lasten osallisuutta ja leikkiä tukien, ja siinä ohjaten. Lisäksi kasvattajan täytyy tuntea lapsen toiveet ja tarpeet, jotka kirjataan lapsen omaan varhaiskasvatussuunnitelmaan. (Hellström, 2010, s. 65; Opetusalan Ammattijärjestö OAJ, 2020) Varhaiskasvatuksen taidepedagogiikka koetaan tämän ohella äärimmäisen vaativana, koska se edellyttää taidekasvatuksen alueiden osaamisen lisäksi myös aktiivista havainnointia ja läsnäoloa sekä kykyä tunnistaa lapsen kehityksellisiä tarpeita. Kasvattajan tulisi tukea kutakin lasta tämän lähikehityksen vyöhykkeellä taiteiden ja leikin antamin keinoin. Lisäksi tarvitaan kyvykkyyttä luoda tilaa ja resurssit, jotka mahdollistavat lapsen omaehtoisen, moniaistillisen ja turvallisen toimijuuden. (Ruokonen, 2020, s. 7)

Kasvattajilla on keskeinen rooli siinä, miten lapset kokevat taiteellisen ilmaisun varhaislapsuudessa. Opettajien omat arvot ja uskomukset heijastuvat kasvatukseen ja taiteiden rooli kasvatuksessa vaikuttaa olennaisesti opetuskäytäntöihin. Kasvattajat luovat toimintaympäristön, päättävät, mitä materiaalia ja välineitä on saatavilla ja milloin. Lisäksi aikuiset ovat valta-asemassa siinä, ketkä lapsista, missä ja milloin kukin pääsee harjoittamaan taidetta ja ilmaisua. (Probine, 2018)

Taidekasvatuksen tulisi sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Näissä prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen ja tekemisen eri vaiheiden harjoittelu sekä niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tulisi tukea ja antaa luoville prosesseille riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamista tulisi hyödyntää, jolloin se rikastuttaa taidekasvatusta. (Opintopolku, n.d.)

Varhaiskasvatuksen ammattilainen, joka mahdollistaa ja innostaa lasta kokonaisvaltaisen taito- ja taidepedagogiikan kautta luo pohjaa, parhaimmassa tapauksessa läpi elämän pysyväälle taidesuhteelle. (Ruokonen, 2022). Kansainväliset tutkimukset ovat luoneet vahvaa näyttöä taiteen ja taiteellisen toiminnan merkityksestä oppimiseen ja sitä kautta elämässä menestymiseen (Honkala, 2018). Ei ole siis ollenkaan merkityksetöntä, millaisia ihmisiä valikoituu ohjaamaan lapsuuden matkaa.

2.5 Taidekasvatuksen pedagogiikkaa ja näkökulmia

Arvoperustan ohella oppimiskäsityksemme lapsistamme määrittävät voimakkaasti sitä, minkälaista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksen arjessa toteutetaan. Tapa, jolla tulkitsemme lapsen kykyä oppia, vaikuttaa olennaisesti siihen, miten suunnittelemme, toteutamme ja arvioimme pedagogista toimintaamme. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalla on oppimiskäsitys, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristönsä kanssa. Vasun oppimiskäsitys perustuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Varhaiskasvatuksen arjessa lapsi on aktiivinen toimija, jolla on kyky ajatella itse ja ilmaista mielipiteitään. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Oppimiskäsitys voidaan tiivistää ilon kautta oppimiseen, jossa leikillä on oleellinen osa. (Ahonen, 2017, ss. 33–35; Opetushallitus, 2018, ss. 21–22)

Tarr ja Thomas (2000, ss. 136–146) määrittelevät taidekasvatuksen kokonaisvaltaisen luonteen kolmeen osa alueeseen: 1) *taiteessa oppimiseen* 2) *taiteesta oppimiseen* ja 3) *taiteen avulla oppimiseen*. Toteutettaessa taidepedagogiikkaa kasvattajan on reflektoitava millaisia luovan ajattelun ja ongelmanratkaisun keinoja taiteellisessa toiminnassa toteutuu sekä miten lapset voidaan osallistaa toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Pohdittava on myös, miten tietoa, tunne-elämyksiä ja kokemuksia lasten välillä jaetaan ja mitä uusia tekniikoita ja taito- ja taidetoiminnassa sillä hetkellä harjoitellaan, tutkitaan ja

opitaan? Lisäksi tulee miettiä, miten taiteellista työskentelyä dokumentoidaan ja miten lasten maailma ja ajatukset saadaan näkyville sekä välitettyä myös esimerkiksi lasten vanhemmille. Koko opetussuunnitelmaa voidaan tarkastella taidekasvatuksen näkökulmasta yhtenäisesti. (Ruokonen, 2022, s. 24)

Taiteessa oppiminen liittyy pitkälti lapsen taiteelliseen ilmaisuun ja sen moninaisiin muotoihin. Lapsen tulee saada tutustua aikuisen johdolla taiteen eri osa-alueisiin ja niiden ilmaisuun sekä tekniikoihin, jotka soveltuvat lapsen iälle ja taitotasolle. Lapsi tarvitsee aikaa ja mahdollisuuksia tutkia erilaisia taidemuotoja ja tekniikoita sekä kokea oppimisen ja onnistumisen iloa toteuttaessaan niitä. Kokemuksiensa kautta, lapsi tulee tietoiseksi monenlaisista taidemuodoista sekä elämiseen sidoksissa olevaan kauneuteen ja estetiikkaan. Lapsella on mahdollisuus kasvaa vähitellen tietoiseksi siitä, että taideteoksiin liittyy aina lisäksi kulttuurinen ja ajallinen yhteys. Siten lapsi saa ymmärrystä ja kokemuksia taiteen kuulumisesta kaikille sekä siitä, että jokaisen lapsen taiteellinen ilmaisu on arvokasta sellaisenaan. Keskustelusta taiteen äärellä, lapset oppivat yhdessä jakamaan kokemuksiaan. Tämä antaa lapselle mahdollisuuden oppia, ettei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa kokea, tulkita tai ilmaista taidetta vaan on monia oikeita tapoja kokea, kuulla, nähdä ja ilmaista. Siten kulttuurinen ymmärrys ja luovan ilmaisun vapaus lisääntyy ja auttaa suorituspainesta vapautumisessa, esimerkiksi kouluun siirtymisessä. (Ruokonen, 2022, s. 24–25)

Varhaiskasvatuksen opettajan taidekasvatuksen tavoitteena on luoda taidepedagogiikallaan taide-elämyksiä ja siten hän on vastuullinen lapsen taiteesta oppimisesta. Yhteistyö eri toimijoiden kanssa on tärkeää, koska he tukevat omalla toiminnallaan lastenkulttuuria ja -taiteita. Taiteesta opitaan esimerkiksi vieraillemalla lasten kanssa teattereissa, taidemuseoissa, kirjastoissa, sirkus- tai konserttiesityksissä. Taide-elämyksistä voidaan myös nauttia virtuaalisten kanavien kautta suoraan päiväkodeissa. Huomioitavaa on, että pienelle lapselle ei ole olennaista luennoita taideteoksen taustalla olevia tietoja, vaan liikkeelle lähdetään lapsen kokemasta taide-elämyksestä. Taidenäyttely- tai museovierailuihin voi myös liittyä taidepajatyöskentelyä, jossa lapset saavat mahdollisuuden omille taiteelliselle ilmaisulle. Vuoropuhelu taiteen tekijän ja esittäjän kanssa on myös arvokasta ja mieluista lapselle ja sen vuoksi vierailuja tai tapahtumia kannattaa hyödyntää mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä eri kulttuuri tahojen kanssa. Erilaiset taiteellisen oppimisen ympäristöt

ja mahdollisuudet vaihtelevat lapsen kotitaustasta ja kulttuurista riippuen, mutta niistä olisi hyvä olla tietoinen, koska ne luovat tärkeän lisän varhaiskasvatuksen taidekasvatukseen. Yhteistyön mahdollisuudet ovat rajattomat, kun osataan huomioida lasten kotien, eri kulttuuritaustoja edustavien taiteilijoiden sekä lastenkulttuuria edistävien tahojen kuten taiteen perusopetuksen kanssa tehtävä yhteistyö. Päiväkodeissa ja kouluissa olisikin hyvä olla oma kulttuurikasvatussuunnitelma tai kulttuurivastaava, joka hoitaisi yhteyksiä paikallisiin yhteistyötahoihin ja tiedottaisi niistä omaan yksikköön. (Ruokonen, 2022, s. 25–26) Hämeenlinnan kulttuurivastaavat pitävät yllä yhteistyötä Lasten ja Nuorten kulttuurikeskus Arxin kanssa, josta kerrotaan lisää myöhemmin seuraavassa alaluvussa.

Taiteen avulla oppiminen liittyy erityisesti varhaiskasvatussuunnitelman Ilmaisun monet muodot -oppimisalueeseen, joka toteuttaa lisäksi laaja-alaisen oppimisen alueiden tavoitteita. Taidekasvatus integroituu sekä toimii apuna muiden oppimisen alueiden tavoitteiden saavuttamisessa, tarkoittaen sitä, että taiteen avulla on tarkoitus edistää myös muiden päämäärien saavuttamista. Taidetta voidaan siis hyödyntää apuvälineenä muiden taitojen edistämiseen ja oppimiseen. Esimerkiksi vieraita kieliä voidaan harjoitella laulamisen avulla ja kuvallisen ilmaisun keinoin voidaan oppia muun muassa matemaattisia muotoja. Joskus taidetta voidaan käyttää alistavasti integroimalla se toiseen oppimisalueeseen, joka tarkoittaa sitä, että taiteella on opetuksessa tukeva rooli jonkin muun tavoitteen saavuttamisessa. Esimerkiksi jos tavoitteena olisi opettaa yhteenlaskun alkeita elefanti marssi- laulun avulla, toteutuu samassa toiminnassa myös yhteislauluun ja yhteisölliseen sosiaaliseen leikkiin liittyviä tehtäviä. Taiteen avulla oppimisessa tapahtuu usein rinnakkaista oppimista eli useimmiten taiteen avulla opitaan kokonaisvaltaisesti myös muita kuin tavoitteeksi asetettuja osaamista. (Ruokonen, 2022, s. 26)

Taiteellinen toiminta voi tarjota uudenlaisia tapoja oppia ja opettaa tai tehostaa oppimista. Tutkimusten mukaan taiteellinen toiminta voi auttaa konkretisoimaan ja havainnollistamaan opetettavia asiasisältöjä. Taito- ja taidekasvatuksella voidaan luoda lapsilähtöisiä ja leikkipedagogiikkaan liittyviä ratkaisuja esimerkiksi suomi toisena kielenä (S2) tai kielen kehityksen vaiheiden opetukseen. Sen lisäksi se voi innostaa ja parantaa sitoutumista opiskeluun. (Honkala, 2018; Ruokonen, 2020, s. 5)

2.6 Yhteistyöverkostot taidekasvatuksen edistäjinä

Yhteistyö lastenkulttuurin asiantuntijoiden kanssa on keskeisessä asemassa päivähoiton kulttuurisessa kehittämisessä. Varhaiskasvatuksessa on toteutettu rutkasti päivähoiton sekä lastenkulttuurikeskusten, kulttuurityöntekijöiden ja taiteilijoiden yhteisiä projekteja. Kulttuurilaitokset, museot, teatterit, orkesterit ja ooppera ovat tarjonneet yhteisökasvatuksen ja erilaisten pajojen kautta mahdollisuuksia yhteistyölle. (Ruokonen ym. 2009, s. 15)

Opinnäytetyössä nähtiin myös mahdollisuus kehittämiselle, joka perustuu yhteistyölle varhaiskasvatuksen ja paikallisen lasten kulttuurikeskuksen kanssa. Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arx, yhdessä muiden taidetoimijoiden kanssa, tarjoaa hämeenlinnalaisille, hattulalaisille ja riihimäkeläisille lapselle monipuolisia taide- ja kulttuurikokemuksia. Yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja koulujen kanssa tehdään erityisesti heille suunnatun Kulttuuripolun muodossa. (Hämeenlinnan kaupunki, 2022).

Koska Arxilla on vahva rooli Hämeenlinnan varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen tukemisessa, oli luontevaa pyytää heidän osaamisensa ja verkostot mukaan opinnäytetyön toteuttamiseen. Heidän kontaktejansa käytettiin muun muassa opinnäytetyön kyselyn levittämiseen kohderyhmälle sekä ammattitaitoa tulosten analysointiin. Samalla synergialla he hyötyivät tutkimustuloksista saamalla tiedolla, jota pystytään käyttämään Kulttuuripolun toiminnan kehittämiseen.

3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, minkälaisia esteitä ja ongelmia Hämeenlinnassa toimivat varhaiskasvattajat ovat kokeneet taidekasvatuksen toteuttamisessa. Koska taidekasvatuksen kenttä on todella laaja, tutkimus painottuu resurssien osalta kädentaitoihin ja kuvalliseen ilmaisuun, mutta muita ilmaisun muotoja ei ole rajattu kokonaan pois, koska ilmaisun monet muodot kietoutuvat yleensä toinen toisiinsa.

Opinnäytetyön tutkimus on luonteeltaan pääosin laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadullinen tutkimus analysoi merkityksiä ja niiden suhteita puheessa ja kirjoitetussa tekstissä tai kuva-aineistossa. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa huomioidaan ihmisten kokemukset. Siinä siis korostetaan ihmistä kokijana havainnoijana ja toimijana suhteessa aikaan paikkaan ja tilanteisiin. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2014, ss. 81–82)

Tulkinnalla ja ymmärtämisellä on keskeinen sija, jolloin ilmiöiden merkityksistä pyritään päästä perille. Opinnäytetyön tavoitteena on juuri ymmärtää kasvattajien kokemuksia ja näkemyksiä taidekasvatuksen toteuttamisen haasteista ja siellä kohdatuista esteistä.

Kehittämistoiminta on mahdollista vasta, kun tiedetään, mikä on lähtötaso ja muutostarpeet. Opinnäytetyön tavoitteena on siksi tuottaa tietoa, joka mahdollistaa kehittämisen varhaiskasvatuksessa taidekasvatusmyönteisemmäksi. Tämä on arvokasta tietoa uutta koulutussuunnitelma-polkua rakennettaessa ja uuden toimintakauden kehittämisen painopistealueita mietittäessä

4 Tutkimusmenetelmät ja toteutus

Opinnäytetyön tutkimusasetelma on niin sanotusti kaksijakoinen ja aineiston keräämisessä toteutettiin menetelmätriangulaatiollista otetta. Triangulaatiolla tarkoitetaan yleisesti erilaisten menetelmien, tutkijoiden, tietolähteiden tai teorioiden yhdistämistä tutkimuksessa. Kyse on siis siitä, että yhdistetään useita menetelmiä ja lähestymistapoja. Useimmiten menetelmätriangulaation käyttöä perustellaan sillä, että yksittäisellä tutkimusmenetelmällä ei tavoiteta riittävän perusteellista kuvaa tutkittavasta kohteesta. Kun yksi tutkimusmenetelmä kuvaa kohdetta vain tietystä perspektiivistä, on useamman menetelmän käytöllä mahdollisuus parantaa tutkimuksen luotettavuutta.

Menetelmäregulaatiossa tutkimuskohteita tutkitaan usealla eri aineiston hankinta ja tutkimusmenetelmällä. (Eskola & Suoranta, 2003, s. 68–71) Tässä opinnäytetyössä selvitettiin taidekasvatuksen haasteita aluksi varhaiskasvattajille suunnatun kyselyn avulla. Koska kyselyn avulla saatu tieto ei ollut tarpeeksi syvällistä, vaan luonteeltaan enemmän kvantitatiivista eli määrällistä, haluttiin opinnäytetyön aihetta lähteä tutkimaan vielä syvemmin laadullisin, eli kvalitatiivisin menetelmin erilaisten haastatteluiden avulla. Näiden

menetelmien yhdistäminen sekä peilaus Karvin teettämiin tutkimuksiin, tuntui antavan tarpeeksi syvällistä tietoa tutkimuskysymyksen vastaamiseen.

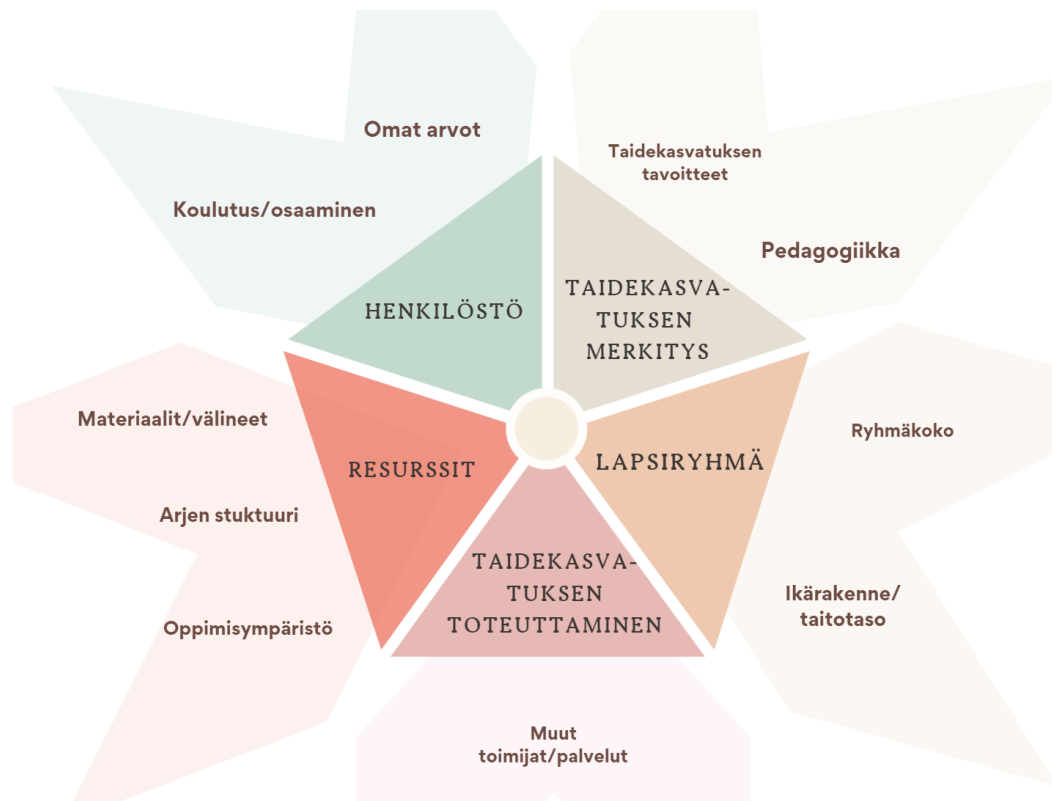
Kaava 1 Menetelmätriangulaation käyttö opinnäytetyön tutkimusmenetelmissä

4.1 Kysely Hämeenlinnassa toimiville varhaiskasvattajille

Tutkimuksen ensimmäisessä osassa kasvattajille lähetettiin kysely Webropol- kyselytyökalun avulla taidekasvatukseen liittyvistä haasteista (pelkistetty versio liitteenä 1). Kyselyllä kartoitettiin niitä varhaiskasvatuksen osa-alueita, jotka nousivat Karvin tutkimuksista ja varhaiskasvatussuunnitelmien perusteista. Kyselytutkimus on erinomainen metodi koota ja tarkastella tietoa muun muassa erilaisista yhteiskunnan ilmiöistä, ihmisten toiminnasta, mielipiteistä sekä asenteista, että arvoista. Kyselytutkimuksessa tutkija esittää kohderyhmälle kysymyksiä lomakkeen avulla, jolloin tutkijan on mahdollista tavoittaa monta vastaajaa kerralla. Kyselylomake on mittausväline, jonka soveltuvuusalue ulottuu yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisestä tutkimuksesta mielipidetiedusteluihin, katukyselyihin ja soveltuvuustesteihin ja palautemittauksiin. (Vehkalahti 2008, s. 11)

Kyselylomakkeen laatiminen vaatii tekijältään hyvää teoreettista perehtyneisyyttä tutkimusilmiönsä (Ronkanen, ym. 2014, s. 114). Kyselylomakkeen aihealueet eli tutkittavat ilmiöt nousivat aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta sekä Karvin tutkimustuloksista, jotka tuntuivat luonnolliselta tavalta lähteä kartoittamaan tutkimusaihetta. Nämä aihealueet on esitetty seuraavassa kaaviossa.

Kuva 2 Kyselyn perustana toimineet aihealueet

Taidekasvatukseen liittyvissä muissa resursseja tarkasteltiin etenkin kädentaitojen ja kuvallisen ilmaisun näkökulmasta, koska muuten taidekasvatuksen kirjo olisi ollut liian laaja käsiteltäväksi. Näiden aihe alueiden lisäksi tiedusteltiin vastaajien asemaa, työkokemusta, taidekasvatusosaamista ja arvoja, joilla voi olla merkitystä taidekasvatuksen totuttamiseen koetuissa haasteissa. Kyselyn loppuun sijoitettuun avoimeen kenttään sai kommentoida omia toiveita ja odotuksia taidekasvatuksen totuttamisen tueksi varhaiskasvatuksessa ja yhteistyökumppani Arxin toimintaa kohtaan.

Kyselylomakkeen struktuurin laadinnassa tulee huomioida pituuteen ja kysymysten lukumäärään liittyvät seikat. Nämä asiat täytyy olla sidoksissa tutkimuskohteeseen. Tärkeää on pitää yllä vastaajien mielenkiinto lomakkeen alusta loppuun saakka. Liian pitkä lomake saattaa aiheuttaa sen, että vastaajat saattavat jättää vastaamatta kokonaan tai vastaavat huolimattomasti. Kohderyhmän ja aiheen mukaan usein viisi sivua voi olla jo haasteellista täyttää. Lisäksi tulee huomioida lomakkeen selkeys ja ulkoasu. Mitä miellyttävämältä lomake ulkoisesti näyttää ja sitä miellyttävämpi sitä on täyttää. Tämä vaikuttaa siihen, että vastauksia saadaan enemmän, jolloin vastausprosentti kasvaa. Myös kysymysten loogiseen etenemiseen ja vastausohjeiden eli instruktio selkeyteen kannatti paneutua huolellisesti. (Valli, 2015, s. 43; Valli, 2018, ss. 94–95)

Kyselylomakkeen laadinnassa huomioitiin edellä olevat asiat pitämällä lomakkeen ulkoasu yksinkertaisena, mutta siihen oli yhdistetty pienet väriläiskät, jotka tekivät kyselystä persoonallisemman ja kiinnostavamman. Kysymyksiä oli pyritty personoimaan vastaajille, jotta se vaikuttaisi henkilökohtaisemmalta ja se tuntuisi vastaajista miellyttävältä. Kyselyn alussa tiedusteltiin vastaajaan liittyviä asioita, kuten asemaa ja työkokemusta, jotka toimivat ns. lämmittelykysymyksinä. Nämä kysymykset olivat suljettuja kysymyksiä, joita halutessaan pystyi tarkentamaan avoimella kentällä. Lisäksi kyselyssä huomioitiin aiheeseen sisälle pääsy selittämällä, mitä taidekasvatuksella tarkoitetaan missäkin tilanteessa, koska aihealue saattaa yllättäen vaikuttaa liian laajalta ja kaukaiselta. Arkaluontoisemmat ja syvällisemmät kysymykset jätettiin lomakkeen loppupuolelle. Vallin (2015, s. 45) mukaan, vastaamisesta täytyy luoda kokonaisuutenaan vastaajille miellyttävä ja motivoiva kokemus, jotta kyselyyn saadaan mahdollisimman paljon vastauksia ja sitä kautta totuudenmukaisia tutkimustuloksia.

Ennen kyselyn lähettämistä tutkimus joukolle, kysely esitettiin kolmella varhaiskasvatuksessa eri ammattinimikkeellä toimivilla henkilöllä. Sojinisen ja Merisuo-Stormin (2009, s. 127) mukaan, esitestauksella tarkoitetaan tutkimuksessa käytettävän menetelmän testausta ennen varsinaisen tutkimuksen suorittamista. Esitestaus tulisi suorittaa erityisesti silloin, kun tutkija on itse laatinut tutkimusta varten mittavälineen tai kun menetelmä on uusi tai vieras. Esitestauksen myötä, kyselyä muokattiin vastaajilta saadun palautteen mukaan ymmärrettävämmäksi ja vastaajaystävällisemmäksi.

Koska opinnäytetyössä tehtiin yhteistyötä paikallisen lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arxin kanssa, tutkimuksen levittämiseen voitiin hyödyntää Kulttuuripolun vastaavien kontakteja. Kyselyn levittämisestä tällä tavalla oli hyötyä siten, että kyselyä pystyttiin markkinoimaan juuri taidekasvatuksesta kiinnostuneille Kulttuurivastaavien tapaamisissa.

Varhaiskasvatustyösköiden kulttuurivastaavien tehtäviin kuului viedä sanaa kyselyistä eteenpäin omiin varhaiskasvatustyösköihin. Lisäksi varhaiskasvatustyösköiden pedagogiset johtajat saivat oman infonsa kyselystä sähköpostitse, joissa pyydettiin heidän apunsa kyselyn markkinoimiseen omille työntekijöille.

4.2 Presentaatiot virikehaastatteluina

Tutkimuksen toisessa osassa pidettiin kyselyn tuloksista syntyneistä aiheista ja teemoista presentaatio esittely, jota käytettiin haastattelun pohjana. Presentaatioissa pyrittiin yhdessä keskustelunomaisesti haastateltavien kanssa purkamaan ja analysoimaan kyselyn tuloksia. Haastattelut pidettiin videovälitteisesti Teamsin kautta tallentaen ja apuna sekä runkona haastatteluissa toimi kyselyn tuloksista laaditut esitys, jonka mukaan haastattelu eteni. Tämän tyyppistä haastattelumuotoa voisi kuvailla puolistrukturoiduksi haastatteluksi, jossa kysymykset laaditaan ennakkoon ja esitetään enemmän tai vähemmän samassa muodossa, mutta vastaamisen tapa on vapaa. Samalla tämäntyyppinen haastattelu muistuttaa luonteeltaan virikehaastattelua, jonka ideana on, että haastattelijan kysymysten ja haastateltavan lisäksi mukana onkin kolmas elementti, esimerkiksi valokuvat, muistoesineet tai muu dokumentti. Joskus virikkeenä toimii väittäjä, johon haastateltavat reagoivat. (Hyvärinen, Suoninen & Vuori, n.d.) Virikkeitä on käytetty usein haastatteluissa ärsykkeenä tai projektiivisena peilinä. Virikkeen ja haastateltavan kanssakäyminen tutkitaan dialogiseksi vuorovaikutustilanteeksi, jossa myös virike ottaa osaa merkityksen rakentamiseen. Virikkeen tarkoitus on toimia tutkimuksessa hedelmällisenä johtolankana, pienoismaailmana tai provosoijana. Virikkeet toimivat tällöin haastateltavien tiedon ja kokemusten aktivoijina. Haastattelu etenee haastattelijan, virikkeiden ja haastateltavien välisenä vuoropuheluna. Virike toimii haastattelussa johtolankana, joka tuo tilanteeseen tärkeän kuvauksen tutkimuskohteesta. (Törrönen, 2017) Tutkimuksessa presentaatio toimi niin sanottuna virikkeenä keskustelulle sekä ajatusten ja kokemusten vaihtamiselle.

Virikehaastatteluja pidettiin yhteensä kolme kappaletta. Ensimmäinen presentaatio pidettiin ryhmähaastatteluna Hämeenlinnassa toimiville kasvattajille. Seuraavaksi suoritettiin asiantuntijahaastattelu taidekasvattajalle ja kolmanneksi haastattelupresentaatio toteutettiin yhteistyökumppani Arxin edustajille, jossa tavoitteena oli myös jakaa tutkimustulokset heidän käyttöönsä. Esitykset täydentyivät sitä mukaan, kun uudet haastattelut ja analysointi eteni.

4.2.1 Ryhmähaastattelu

Kyselyn tulosten kartoittamisen jälkeen suoritettiin ryhmähaastattelu kyselyyn vastanneelle kasvattajille, jotka jättivät yhteystietonsa kyselyn lopuksi mahdollista jatkohaastattelua varten. Yhteystietoja oli jätetty yhteensä seitsemän, mutta useista haastattelupyynnöistä huolimatta, ryhmähaastatteluun pääsi osallistumaan vain kaksi kasvattajaa eri varhaiskasvatusyksiköistä. Haastattelut etenivät kyselyn tuloksista tehdyn presentaation mukaisesti, jolloin kasvattajat saivat tutkia kyselyn tuloksia visuaalisin taulukoin ja yhteenvedoin.

Ryhmähaastattelun etuna oli, että tietoa saatiin tavallista enemmän, koska osallistujat voivat muistella, herättää muistikuvia, tukea ja rohkaista toisiaan. Ryhmähaastattelussa henkilöt voivat innostaa toinen toisiaan puhumaan aiheesta näin pystyttään tavoittelemaan yhteistä ymmärtämistä ja oivaltamista. (Eskola & Suoranta, 2003, s. 94.) Tämän haastattelun etuna olikin juuri kokemusten jakaminen ja ymmärryksen laajentaminen kyselystä nousseisiin teemoihin.

4.2.2 Asiantuntijahaastattelut

Asiantuntijahaastattelut pidettiin samalla kaavalla, kuin ryhmähaastattelukin, eli analysoimme yhdessä kyselyn tuloksia ja niistä syntyneitä teemoja. Asiantuntijan roolissa toimi hämeenlinnalaiseen varhaiskasvatus ryhmään palkattu taidekasvattaja, joka on pohjakoulutukseltaan taidepedagogi. Hänen kautta saatiin hyvin näkyväksi tieto ammattilaisin silmin, joka on päässyt tutkimaan ja vaikuttamaan toimintaan niin sanotusti ulkopuolisena taidekasvatuksen näkökulmasta. Tämä haastattelu antoi paljon tietoa siitä,

miten taidekasvatusta nykyään toteutetaan ja minkälaisia toimenpiteitä olisi hyvä tehdä, jotta taidekasvatus mahdollistuisi paremmin varhaiskasvatusryhmissä.

Kolmas asiantuntijahaastattelu pidettiin kulttuurikeskus Arxin toimijoiden kanssa, jotka auttoivat kyselyn markkinoinnin ja jakelun kanssa. Koska yhteistyössä on tavoitteena hyötyä ja olla hyödyksi molemmiin suunnin, oli tällä haastattelulla tiedonhankinnan lisäksi toinenkin tavoite, eli tiedon jakaminen. Haastattelussa käytiin yhdessä läpi kyselyiden ja haastatteluiden tuloksia presentaation avulla. Se mitä tässä presentaatiossa oli lisäksi mukana edellisiin verrattuna, oli Arxin kulttuuripolun terveiset, jotka sisälsivät kyselyyn vastanneiden palautteen menneestä toiminnasta sekä toiveita ja tarpeita tulevaa tarjontaa ja toimintaa kohtaan.

5 Tulosten esittely

Tutkimustulokset muodostuivat menetelmätriangulaation mukaisesti useamman tutkimusmenetelmän käytöstä. Tällä tavoin päästiin syventämään tutkittavaan asiaan monesta eri näkökulmasta sekä samalla lisäämään yhteistä ymmärrystä ja tietoa taidekasvatuksen mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa.

Tutkimusprosessi

Kuva 3 Opinnäytetyön tutkimusprosessi

Seuraavaksi esitellään tutkimustulokset siten, että käydään ensin läpi kyselyn yhteenvetoja, jonka jälkeen perehdytään haastatteluiden tuloksiin. Koska haastattelut perustuvat kyselyyn, tulokset nivoutuvat osaltaan toisiinsa. Siksi kyselyn tulosten kohdalla kiinnitetään huomio enemmän tulosten esittelyyn ja haastatteluissa enemmän tulosten analysointiin.

5.1 Kyselyn tulokset

Koska kysely tehtiin webropol-ohjelmalla, sen avulla sai melko kattavan raportin suoraan tutkimuksen tuloksista. Osa kysymyksistä olivat tyypeiltään matriisiasteikkoja, joissa asioille annettiin numeraalisia arvoja. Webropol ohjelman avulla tulokset raportoituivat suoraan visuaaliseksi taulukoiksi, joita oli helppo lähteä tarkastelemaan. Lisäksi kyselyssä oli mukana avoimia kysymyksiä, jotka purettiin koodaamalla vastauksia väreillä eri teemoihin tai vastausten sisältö jaettiin eri luokkiin käyttäen apuna esimerkiksi tukkimiehen kirjanpitoa.

Tämän osion raportoinnista on jätetty pois Kulttuurikeskus Arxiin kohdistunut palaute ja toiveet, koska nämä tulokset tulivat niin sanotusti sivutuotteena kyselyn tuloksista ja ne raportoitiin suoraan asianomaisille.

Kyselyyn vastasi yhteensä 22 eri nimikkeellä toimivaa varhaiskasvattajaa. Suurin osa vastaajista oli varhaiskasvatuksen opettajia (12 hlö). Vastanneista viisi oli ammatiltaan lastenhoitajia ja neljä perhepäivähoitajia sekä yksi ryhmään palkattu taidekasvattaja. Valtaosa vastaajista oli ollut alalla yli 20 vuotta, mutta vastaajiin osallistui myös alle vuoden alalla toimineita kasvattajia (ja kaikkea siltä väliltä).

Kysyttäessä, kuinka usein ryhmässä toteutetaan taidekasvatusta, tuloksissa näkyi selvää hajontaa. 18 % vastaajista toteuttaa taidekasvatusta useamman kerran päivässä, 40 % melkein päivittäin, 22 % viikoittain, 9 % kerran kuussa ja loput 9 % ei juuri ollenkaan. Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa (2022, s. 27) sanotaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten taiteellisen ilmaisun kehittymistä. Ihmetystä herätti, mistä hajonta mahtoi johtua, kun toimitaan samojen velvoittavien asiakirjojen sekä saman kaupungin palveluksen alaisuudessa?

Koska vastauksista selvisi, että muutamassa ryhmässä koetaan, ettei niissä toteuteta juuri ollenkaan taidekasvatusta, oli merkityksellistä kiinnittää huomiota enemmän näiden vastausten lähtökotiin. Raportista selvisi, että vastaukset olivat antaneet varhaiskasvatuksen opettajat. Tämä oli yllättävää, koska voisi olettaa, että varhaiskasvatuksen opettajilla olisi juuri se laaja pedagoginen tietoisuus taidekasvatuksen mahdollisuuksista ja toteuttamisesta. Tämä herätti lisäkysymyksiä siitä, johtuuko taidekasvatuksen toteuttamisen vähyyks taidekasvatuksellisen ammattitaidon vähyydestä vai ettei täysin ymmärretä taidekasvatuksen merkitystä tai kenties johtuuko se vain resurssien puutteesta. Näitä asioita käsittelemme vielä myöhemmissä tutkimustuloksissa.

Tämän jälkeen kysyttiin, onko vastaajat saaneet koulutusta taidekasvatuksesta ja sen eri alueiden toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa. Vastaukset olivat hyvin vaihtelevia. Muutamalla vastaajista oli taidepuolen aikaisempi tutkinto (esimerkiksi savenvalajan koulutus ja ohjaustoiminnan artonomin tutkinto). Muutama vastaajista oli suorittanut

kasvattajan opintojen lisäksi omatoimisia lisäopintoja oman kiinnostuksen mukaisesti esimerkiksi avoimessa yliopistossa. Kolme mainitsi taidelähtöiset opinnot, jotka sisältyivät kasvattajan omaan ammattiopintoihin. Melkein puolet vastasi, että koulutus on ollut vajavaista, koulutuksesta on liian kauan aikaa tai sitä ei ole ollut ollenkaan. Huolestuttavalta vaikutti, että vastauksissa ei noussut työn ohessa annettava taidekasvatustavoitteinen täydennyskoulutus, koska yllättävän moni koki, ettei ole saanut omasta mielestä tarpeeksi taidekasvatukseen liittyvää koulutusta.

Seuraavaksi tiedusteltiin mitä taidekasvatus merkitsee kasvattajille varhaiskasvatuksen sisältönä. Kysymyksessä sai arvottaa vastaukset numeraalisesti 1–5 asteikolla siten, että yksi tarkoitti ei niin tärkeää ja viisi tarkoitti erittäin tärkeää.

Taulukko 1 Taidekasvatuksen merkitytys varhaiskasvatuksen sisältönä

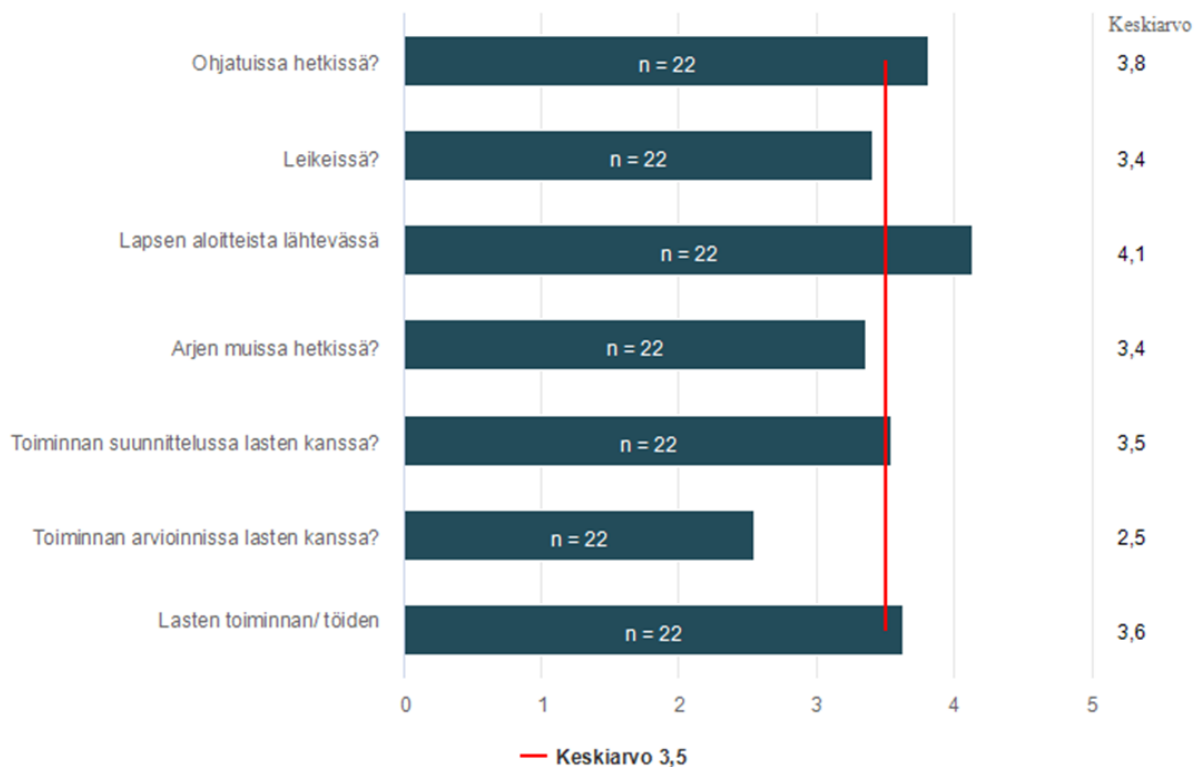
Kuten taulukosta 1 näkee, kaikki taidekasvatuksen sisällöt arvioitiin hyvin tärkeiksi ja hajontaa ei juuri ollut. Enemmän tietoa antoi valintamatriisin jälkeen oleva kysymys, jossa piti arvottaa edellä olevista merkityksistä tärkein ja vähiten tärkein. Tärkeimmäksi koettiin,

että taidekasvatus tuottaa yhteisiä elämyksiä, yhteistä oppimista ja osallisuutta. Vähiten tärkeimmäksi koettiin selkeästi viimeinen kohta, eli edistää kaikkien lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tukee lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Tässä kohtaan mainittiin muun muassa, että: ”Heikoimmalle jää viimeinen kohta siltä osin, jos ryhmässä on eri kulttuurista peräisin olevia ihmisiä. Suomalainen kulttuuri tulee kyllä hyvin esiin”.

5.1.1 Taidekasvatuksen tila ja sen toteuttaminen

Seuraavaksi arvioitiin, millä arvosanalla asteikolla 1–5 koet taidekasvatuksen toteutuvan päivässänne seuraavissa varhaiskasvatuksen osa-alueissa.

Taulukko 2 Taidekasvatuksen toteutuminen eri osa-alueissa

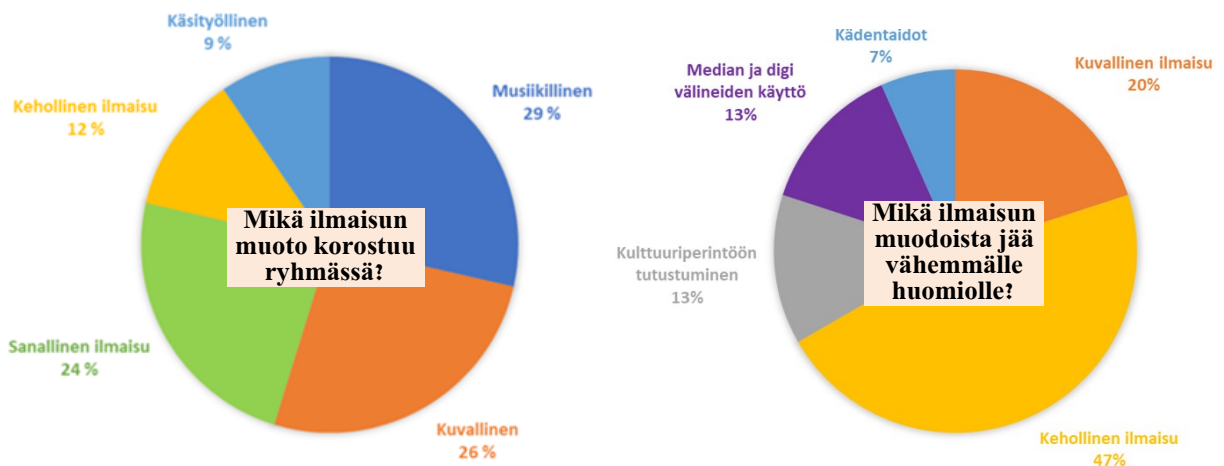

Kuten varhaiskasvatussuunnitelma korostaa, toiminnan tulisi lähteä lasten aloitteista ja mielenkiinnonkohteista. Kyselyssä nousikin eniten taidekasvatuksen toteutuminen lasten aloitteista lähtevässä toiminnassa. Toiminnan arviointi lasten kanssa taidekasvatuksen

keinoin jäi selkeästi vähemmälle ja vastauksissa ilmeni, ettei välttämättä tiedetä, kuinka sitä voisi toteuttaa.

Kyselyssä tiedusteltiin myös avoimella kysymyksellä, painottuuko joku tietty ilmaisun muoto omassa ryhmässä enemmän ja mikä jää vähemmälle huomiolle. Seuraavassa taulukossa on kuvattu ympyrän muotoon ne osa-alueet, jotka vastauksissa tulivat esiin.

Taulukko 3 Ilmaisun muotojen painottuminen ryhmän toiminnassa

Vastauksissa nousi vahvimmaksi toteutettavan musiikillinen ilmaisu. Siihen liitettiin usein pienemmät lapset. Kuvallinen ilmaisu mainittiin vastauksissa myös usein ja että se ne nousevat toiminnassa vahvaksi kasvattajan omasta mielenkiinnosta kuvallista ilmaisua kohtaan. Sanalliseen ilmaisuun liitettiin tunnekasvatus, s2-lapset (suomi toisena kielenä) ja kielellisen kehityksen tukemiseen, jolloin tarpeet suuntasivat toimintaa.

Vähemmälle käytölle nousi selkeästi kehollinen ilmaisu, joissa erityisesti mainittiin sisältyvän teatteri, draama ja muut esityksen muodot. Verrattuna ensimmäiseen ympyrään, uusina mainintoina tuli kulttuuriperintöön tutustuminen ja median käyttö.

5.1.2 Taidekasvatukseen toteuttamiseen liittyvät haasteet

Hämeenlinnassa on pääsääntöisesti 1–5-vuotiaiden lasten ryhmiä sekä esiopetusryhmiä, joissa voi olla mukana myös kaksivuotisen esiopetuskokeilun lapsia. Kyselyssä kysyttiin,

miten taidekasvatus toteutuu eri ikäisten lasten kanssa. Ryhmä, jossa ikäjakauma oli 1–5-vuotta, toiminnan toteutus koettiin haastavammaksi kuin aikaisemmin, jolloin ikäjakauma oli pienempi. Ryhmissä, joissa on monen ikäisiä lapsia, haasteena koettiin toimivien pienryhmien rakentaminen, jossa kaikille mahdollistuisi turvallisesti ja ikätasoisesti toiminta ja jossa lapset saisivat tarvitsemansa ohjaksen sekä avun. Jos taas pienryhmät saadaan rakennettua toimiviksi ja tarjolla on tarpeeksi apukäsiä, taidekasvatus koettiin onnistuvan hyvin myös eri ikäisten lasten ryhmissä. Vastauksista nousi lisäksi, että esiopetusikäisten lasten ryhmissä taidekasvatus toteutuu paremmin, koska lasten taidot ovat jo kehittyneet tarpeeksi haastavammallekin tekemiselle, eikä apua tarvita niin paljon kuin pienempien lasten kanssa. Lisäksi kyselyssä ilmeni, että esikouluikäisille lapsille on suunnattu huomattavasti enemmän ulkopuolista kulttuuritarjontaa, kuin pienemmille lapsille. Toiveena olisi, että aivan pienimmätkin lapset saataisiin huomioitua ja heille tarjottaisiin myös monipuolisesti kulttuuritapahtumia, ohjelmaa ja luovaa tekemistä.

Kysyttäessä oppimisympäristöön liittyviä haasteita, vastauksista ilmeni, että niissä koetaan melko paljon erilaisia ongelmia. Ensinnäkin monissa vastauksissa nousi se tosiasia, että vanhempien rakennusten tilat, jossa tällä hetkellä ollaan, ei ole alun perin suunniteltu vastaamaan nykyistä toimintaa. Tämä on koettu erityisesti hankalaksi ryhmissä, jotka on suunniteltu isompien lasten käyttöön ja jossa nykyään on myös mukana alle 3-vuotiaita lapsia. Tällaisen ympäristön ei koettu olevan kovin turvallinen paikka pienemmille lapsille toteuttaa taidetta vapaasti. Lisäksi tilat ovat monesti ahtaat ja samoja tiloja käytetään moneen eri käyttötarkoitukseen. Tämä hankaloittaa toiminnan sujuvuutta, koska töitä ei voi jättää säilytykseen, vaan ne pitää siirtää tai siivota pois seuraavan toiminnan alta. (Erityisesti perhepäivähoitajat huomauttavat, että saman pöydän ääressä tapahtuu moni asia.) Tämä aiheuttaa myös joskus sen, että taiteen tekemiselle ei jää tarpeeksi aikaa, vaan työt pitää saada nopeasti valmiiksi. Tämän ohella säilytystilaa on muutenkin todella vähän ja erityisesti kaivattaisiin märille töille kuivaustelineitä ja valmiille teoksille kunnollista esillepanotilaa ja ripustamiseen oikeanlaista välineistöä.

Myös materiaalien ja välineistön säilytys koettiin välillä hankalaksi, koska kaikki tarvittava ei löydy samasta paikasta, vaan ne ovat ripoteltu eri paikkoihin talossa. Aikaa menee turhaan tarvittavien materiaalien etsintään, kun niillä ei ole selkeää paikkaa. Lisäksi vastauksissa

ilmeni, että eri yksiköissä koetaan materiaalien ja välineiden määrien vaihtelevan. Osa koki, että materiaalia on runsaasti käytettävissä ja osa koki, että välineitä saadaan melko niukasti määrärahojen ollessa pienet ja tarvikkeiden ollessa kalliita. Eniten ryhmistä löytyy kierrätysmateriaaleja, peruspapereita ja värikyiniä. Toiveena oli, että materiaalit olisivat laadukkaita, innostavia ja houkuttelevia, jolloin ne mahdollistaisivat parhaiten onnistumisen kokemuksia. Materiaalien hankinnasta nousi myös muutama vastaus siihen, että nykyiset hankintapaikat eivät ole välttämättä tarkoituksenmukaisia ja kaikilla ei ole tasapuolisia mahdollisuuksia materiaalin hankintaan.

Seuraavaksi kysyttiin, kokeeko vastaajat, että heillä tai muulla henkilöstöllä on tarpeeksi tietoa, taitoa ja idearikkautta taidekasvatuksen toteuttamiseen sekä mihin asiaan kaivataan lisää opetusta tai ohjausta. Suurin osa vastaajista kokee, että lisäkoulutusta tarvitaan ja se lisäisi innostusta. Alla on muutama kommentti poimittuna avoimista vastauksista:

- *Ehdottomasti tähän tarvitsisi lisää koulutusta, koska osa tiedosta unohtuu kun ei ole käyttänyt. Lisäksi kaipaam tietoa, miten eri ikäisten kanssa toteuttaa taidetta.*
- *Tietämys käytössä olevista materiaaleista ja niiden hyödyntämisen mahdollisuuksista ovat usein huteralla pohjalla.*

Osa taas kokee, että tietämystä löytyy, mutta muut asiat ovat oman taidekasvattajuuden ja potentiaalın esteenä. Esimerkiksi aikaa kaivataan materiaalien hankkimiseen ja järjestämiseen. Lisäksi perustyö koetaan välillä hyvin hektiseksi ja uuvuttavaksi, jolloin suunnitelmat voivat muuttua nopeasti. Helposti on voinut käydä niin, ettei alkuperäisiä suunnitelmia ole voinut toteuttaa, koska työaikaa menee sijaistamiseen, toisten ryhmien auttamiseen ja muihin asioihin, jotka täytyy priorisoida ensimmäiseksi. Erityistä kiitosta annettiin taloon palkatuista taidekasvattajista, joilta on saanut paljon ideoita ja vinkkejä sekä opastusta materiaalien ja välineiden käyttöön.

Arjen struktuurin haasteena koettiin, että toiminta painottuu yleensä aamupäivään, jolloin kaikki kasvattajat ovat paikalla. Silloin päivää rytmittävät kuitenkin muut arkeen kuuluvat asiat, kuten siirtymät, ruokailu ja päivälepo. Tämän vuoksi aika ja tilat ovat rajalliset pitkäkestoiselle taiteelliselle ilmaisulle, jonka täytyisi olla lisäksi joustavaa, koska

taidekasvatus vaatii aikaa ja rauhaa. Tämän ohella isoissa ryhmissä toiminta monesti keskeytyy, kun lapsia tulee ja lähtee eri aikoihin, jolloin kasvattajien huomion tulee kohdistua myös näihin hetkiin. Lisäksi 1–5-vuotiaisten lasten ryhmässä aikuisen on vaikea sitoutua pitkäkestoiseen toimintaan, kun aikuista tarvitaan avuksi niin monenlaisissa tilanteissa läpi päivän. Perhepäivähoitajan työssä tämä korostuu myös, koska heidän työhönsä kuuluu lasten hoidon ja kasvatuksen lisäksi kotityöt, kuten ruuan valmistaminen ja siivous.

Arjessa helpottavia tekijöitä taidekasvatukseen toteuttamiseen ovat hyvä toiminnan suunnittelu ja valmistelu sekä toimivat pienryhmät, joissa tarvittaessa on saatavilla avustajia/lisäkäsia. Pienryhmissä toimiminen, joissa on kaikenikäisiä lapsia, tulisi huomioida myös tarvittaessa avustava taho, jolloin toiminnan jatkuvuus yllättävissä tilanteissa sujuisi: ”Pienryhmissä toimiessa spontaani lapsen aloitteisiin hyppääminen hetkessä, välineiden, ajan ja tuen tarjoaminen ei aina käytännössä ole mahdollista.”

5.1.3 Muita kyselystä nousseita asioita

Lisäksi kyselyissä nousi muutama muu asia, jotka ovat merkityksellistä nostaa tarkasteltavaksi. Yksi asia oli ulkoilun ja lähiympäristön hyödyntäminen taidekasvatukseen toteuttamiseen. Tähän kaivattiin myös vinkkejä, opastusta sekä välineistöä:

- *Ulkoilua ei juuri hyödynnetä taiteen tekemiseen, sillä se mielletään lasten leikkiajaksi. Ulkona ei haittaisi, vaikka rapatessa hieman roiskuisi, mutta esim. maalaustelineitä ja muita välineitä ei juuri ulkoiluun ole tarjolla.*
- *Ulkoilun hyödyntäminen yksiköissä lasten taideateljena olisi mielestäni mahdollista toteuttaa, jos siihen käytettäisiin enemmän suunnittelu-aikaa.*

Lisäksi muutamissa vastauksissa pohdittiin taidekasvatuksen pedagogisten keskustelujen tärkeyttä oman ajattelun ja tietotaidon laajentamisessa:

- *On paljon ulkoisia tekijöitä, jotka vaikuttaa päivän suunnitteluun ja tätä täytyisi kehittää siten että taiteesta tulisi samanlainen osa toimintaamme kuin liikunnastakin.*
- *Ehkä olisi varaa laajentaa omaa ajattelua taidekasvatuksesta ohjatuista hetkistä kohti kokopäiväpedagogiikkaa, jolloin taiteelle voisi herätä yllättäviäkin tilaisuuksia päivässä. Itseäni mietityttää myös se, että taide toimintana puhuttelee ehkä tiettyjä lapsia enemmän kuin toisia. Miten innostaa sellaisia lapsia, joille kuvataide ei ole se ensisijainen ilmaisun keino ja leikin jatkumo?*
- *Toivoisin oppivani toteuttamaan taidekasvatusta yhä enemmän lasten ehdoilla niin, että leikki ja taide nivoutuisivat yhä tiiviimmin yhteen ja lapset olisivat suunnittelussa ja arvioinnissa mukana. Myös laajentaa ajatusta siitä mitä kaikkea taidekasvatus voi pitää sisällään.*
- *Toiminnan arviointi ja dokumentointi sekä erityisesti lasten osallistaminen niihin ovat omalla kohdallani vähän vielä osittain opettelun alla ja vaativat aikaa niin opettajalta kuin tiimiltä mikä joskus tuntuu olevan kortilla. Ehkä siihen tarvittaisiin koulutusta / valmiita työkaluja?*

5.1.4 Varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveita

Vastauksissa tuotiin esiin vahvasti lisäkoulutuksen tarve sekä halu ideoiden jakamiselle. Kasvattajat kokivat, että koulutukset toisivat lisää yhteistä ymmärrystä ja innostuneisuutta työskentelyyn. Lisäksi vastauksissa nousi, että kasvattajat kaipaavat sitä, että yleiset resurssit mahdollistaisivat monipuolisen taidekasvatuksen toteuttamisen: ” Resurssit kuntoon, jotta ammattilaisissa oleva potentiaali saadaan käyttöön ja vasun tavoitteet voidaan oikeasti saavuttaa. Koskee niin "ilmaisun monet muodot" -osa-aluetta kuin kaikkia muitakin.”

Ulkopuoliset taide-elämysten tuottajat sekä taidekasvattajat keräsivät kiitosta kyselyn tuloksissa moneen otteeseen. Taidekasvattajien avulla koettiin ryhmän taidekasvatuksellisen toiminnan olevan paljon sujuvampaa ja luovempaa sekä heidän ammattitaidostaan oli etua niin materiaalien monipuoliseen hyödyntämiseen kuin monenlaisten tekniikoihin tutustumiseen ja käyttöön. Kasvattajat kokivat itsekin saavansa paljon tietoa

taidekasvattajilta. Lisää kaivattaisiin etenkin alle kolmevuotiaille suunnattua toimintaa, koska monesti tarjonta on keskittynyt vanhempiin lapsiin.

5.2 Haastatteluiden tulokset

Seuraavaksi käydään läpi haastattelujen tuloksia. Haastatteluaineiston analyysi alkoi tallenteiden litteroinnilla, jossa äänitteet muutettiin kirjalliseen muotoon. Litterointi eli puheen ja toiminnan purkaminen kirjoitettuun muotoon, on keskeinen osa laadulliseen aineistoon perehtymisessä ja analyysiprosessissa. Litteroinnissa kiinnitettiin huomio puheen sisältöön ja eikä niinkään puhetapaan tai vuorovaikutukseen. Tässä tutkimuksessa koettiin riittäväksi, että asia tulee ymmärretyksi, eli puheen sisältämät takelut, tauot ja muut yksityiskohdat eivät ole keskeisiä, vaan se mitä sanottavaa haastateltavalla oli asiasta. (Kallio, n.d.)

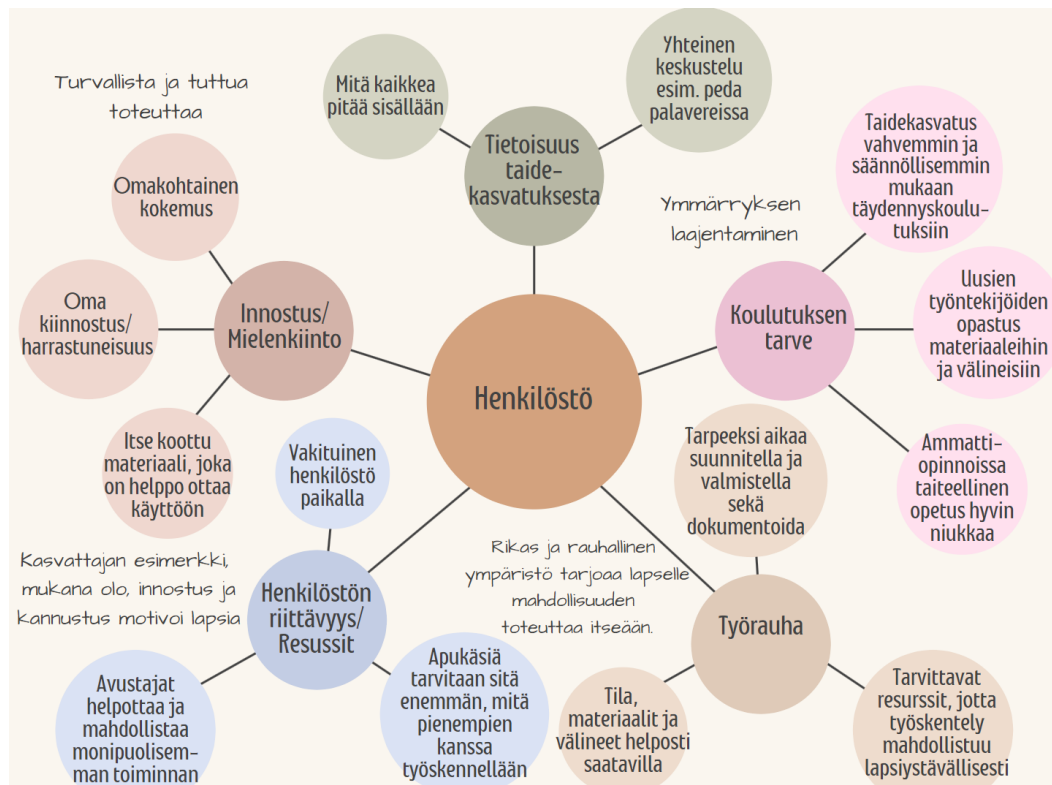
Litteroinnin jälkeen haastatteluista syntynyt aineisto järjestettiin uudestaan teemojen alle, joita nousi viisi. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, kunkin teeman alle kootaan esimerkiksi kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa puhutaan kyseessä olevasta teemasta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka n.d.). Teemat nousivat helposti esiin, koska haastattelut perustuivat kyselyn tuloksiin, jotka oli purettu esityksen muotoon aihealueittain.

Teemoittelun jälkeen, jokainen aihealue lajiteltiin vielä pienemmiksi ryhmiksi, jotta niitä on helpompi käsitellä. Aineiston analyysissa teemat tarkentuivat ja yhdistyivät vielä uudelleen, jolloin lopullisiksi aihealueiksi muodostu viisi alla olevaa kategoriaa:

- 1) Henkilöstö
- 2) Ryhmä
- 3) Tila
- 4) Materiaalit ja välineet
- 5) Muut resurssit

5.2.1 Henkilöstöön liittyvät haasteet

Henkilöstön osaamiseen ja resursseihin liittyvät asiat nousivat niin kyselyssä kuin haastatteluissa vahvimmin esiin. Seuraavaan on koottu henkilöstöön kohdistuvat haasteet mindmap tyyliseksi kaavioksi aihealueittain.

Kuva 4 Henkilöstöön liittyvät haasteet

Erityisesti keskustelua herätti se asia, tiedetäänkö taidekasvatuksesta ja sen tavoitteista sekä toteutuksesta tarpeeksi. Taidekasvattaja nosti esiin haastattelussaan taidekasvatuksen tavoitteeseen ja merkitykseen liittyvän oleellisen asian, jota tarvitsisi korostaa entistä enemmän:

Yhden asian haluisin tähän sanoa, se että välillä tuntuu, että ajatellaan, että tuloksesta pitää tulla hieno. Vois siitä silleen antaa periksi ja ajatella niin, että aina se mitä se lapsi tuottaa, niin se on niinku hieno juttu. Että se lapsi oppii jotain sitä tekemällä. Se prosessi on tärkeämpi kuin se lopputulos. Sitä voisi niinku ehkä

päiväkodissa painottaa. Ei se ole tärkein asia, että saadaan se kivan näköisiä juttuja seinälle, vaan se lapset tekeminen.

Kyselyistä nousi, ettei taidekasvatusta toteuteta jokaisessa paikassa säännöllisesti, joka herätti kysymyksen, tiedetäänkö mitä kaikkea taidekasvatus todellisuudessa pitää sisällään.

Mä jäin miettimään kuinka moni ajattelee, että päiväkodissa on taidekasvatusta, kun joku tulee talon ulkopuolelta pitämään sinne jonkun taidekasvatuksellisen sisällön? Että se on sitten niinku vasta taidekasvatusta.

Myös ryhmähaastattelussa puitiin samaa ilmiötä kehollisesta ilmaisusta, joka kyselyn mukaan koetaan monissa ryhmissä jääneen vähemmälle käytölle, verrattuna muihin ilmaisun muotoihin. Eräs kasvattaja kommentoi kehollisen ilmaisun esiintymistä omassa työssään: ”Sitä taas mun mielestä on koko ajan koko päivän aikana. Sekä kasvattajat että lapset ilmaisee keholla asioita. Koko ajan me korostetaan keholla, että minua harmittaa, suututtaa tai olen iloinen”.

Haastatteluissa keskusteltiin moniin otteisiin siitä, mitä kukin käsittää taidekasvatuksella, koska siinä vaikutti olevan paljon eroja. Luultavasti olisi aihetta ottaa vahvemmin yhteisiin keskusteluihin mukaan taidekasvatukselliset tavoitteet ja sisällöt, jotta kasvattajat voisivat paremmin reflektoida omaa ja lasten toimintaa taidekasvatuksellisin silmin ja siten vahvistaa taidekasvatuksen asemaa varhaiskasvatustoiminnassa.

Lisäksi kasvattajat kokevat niin kyselyissäkin, että haastatteluissa, että taidekasvatustavoitteinen koulutus eri taiteen lajeista on ollut liian vähäistä. Vastauksissa tuotiin esiin, että viime aikoina on järjestetty pienimuotoisia materiaali- ja välinekoulutuksia. Vaikka tämän tyyppinen toiminta koettiin tervetulleeksi se ei kuitenkaan ollut tarpeeksi säännöllistä ja monipuolista, jotta siitä saisi pidemmäksi aikaa työkaluja ja innostusta oman työn tueksi. Huomioitavaa lisäksi olisi, että jos työntekijät vaihtuvat, he saisivat myös opastuksen mistä talon välineet ja materiaalit löytyvät sekä tarvittaessa myös tietoa, miten niitä kannattaa käyttää. Tämän asian voisi ratkaista sillä, että kussakin yksikössä olisi nimetty ja koulutettu taidevastaava, jolla olisi varattu aikaa materiaaleista ja välineistä huoltamiseen sekä niiden oikeaoppiseen opastukseen.

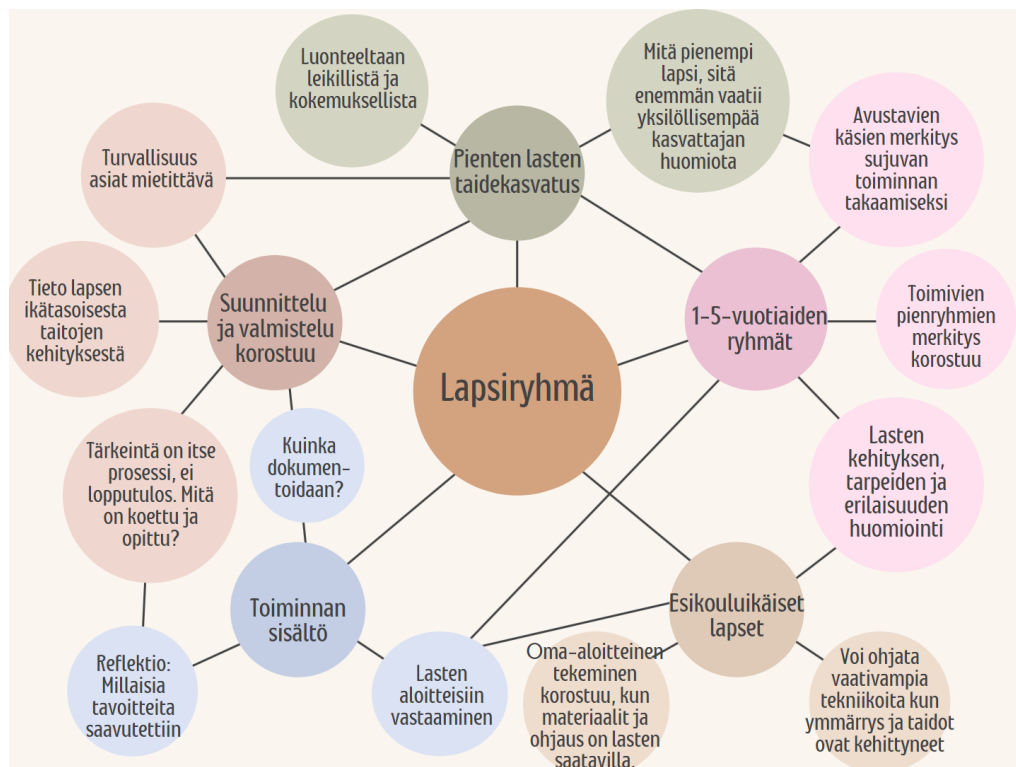
Kasvattajat kokivat myös taidekasvatuksen toteuttamisessa haasteeksi kasvattajien riittämättömyyden. Mitä pienempiä lapsia ryhmässä on, sitä enemmän käsipareja tarvitaan toiminnan sujuvaan toteuttamiseen, koska pienten lasten kanssa tapahtuu helposti yllättäviä asioita, jotka keskeyttävät tekemisen. Lisäksi jos opetellaan jotain tiettyä tekniikkaa, jopa isommille lapsille tarvitsee näyttää yksitellen ja kädestä pitäen, mitä tulisi tehdä. Tällöin myös ylimääräinen apu on arvokasta, jotta opettelu sujuisi jouhevasti. Erityistä kiitosta tässä kohtaan saivat ryhmässä olleet taidekasvattajat, jotka mahdollistivat lapsille sujuvan taidekasvatuksen ja muut kasvattajat saivat keskittyä tarvittaessa esimerkiksi hoidollisiin tehtäviin.

Koska taidekasvatus ei monellekaan ole se intohimoisin tai asia, johon suuntaa työssään tavoitteellisesti huomionsa, taidekasvatus vaatii kasvattajilta rutkasti ylimääräistä työtä ja resursseja, jotta sitä pystyy toteuttamaan luonnollisena osana varhaiskasvatusta. Helpompaa se on heille, jotka ovat vuosia toteuttaneet ja fokuoituneet taidekasvatukseen, jolloin ”takataskusta” löytyy menetelmiä eri tilanteisiin ja niitä pystyy kokemuksen kautta tarvittaessa soveltamaan tilanteeseen kuin tilanteeseen. Tämän vuoksi tarvitaan erilaisia resursseja, kuten aikaa, tilaa, koulutusta, välineitä, innostusta ja inspiraatioita, jotta taidekasvattaja löytäisi itselleen sopivan ”työkalupakin” toiminnan toteutuksen tueksi. Mitä enemmän kasvattajalla on tietoa, taitoa ja resursseja, sitä enemmän se lisää motivaatiota, mahdollisuuksia ja kiinnostusta toteuttaa taidekasvatusta.

5.2.2 Lapsiryhmään liittyvät haasteet

Lapsiryhmään kohdistuvat haasteet painoutuivat siihen, kuinka huomioida eri-ikäiset lapset ryhmässä niin, että toiminta olisi tarkoituksenmukaista ja turvallista eri kehitystasolla oleville lapsille. Esikouluryhmissä haasteita on selkeästi vähemmän, koska lasten taidot olivat kehittyneet enemmän, jolloin kasvattajan huomion tarve ei korostu niin paljon kuin pienten lasten kanssa. Haasteita luo siis erityisesti ryhmä, jossa pienimmät lapset kaipaavat taidekasvatuksen toteuttamiseen hyvin yksilöllistä apua ja hoivaa, jolloin kasvattajan huomion täytyisi olla intensiivisesti vain jopa yhdessä lapsessa kerrallaan. ”Kyllä sen yhden kasvattajan aika menee sen pienen kanssa tekemiseen. Jos on vähänkään tämmöistä niinku käsityöpainotteista tai sitä, että tehdään joku tietynlainen. Eri asia on, jos tehdään jotain

niinku vapaata hommaa, johon ei niin liity mitään tekniikan opettelua, niin nehän menee ihan erilaila.”, kommentoi taidekasvattaja. Erityisesti eri taidetekniikoiden kokeilussa pienten lasten kanssa täytyisi kiinnittää huomio entistä enemmän toiminnan suunnitteluun ja valmisteluun, jotta se olisi sujuvaa ja turvallista.

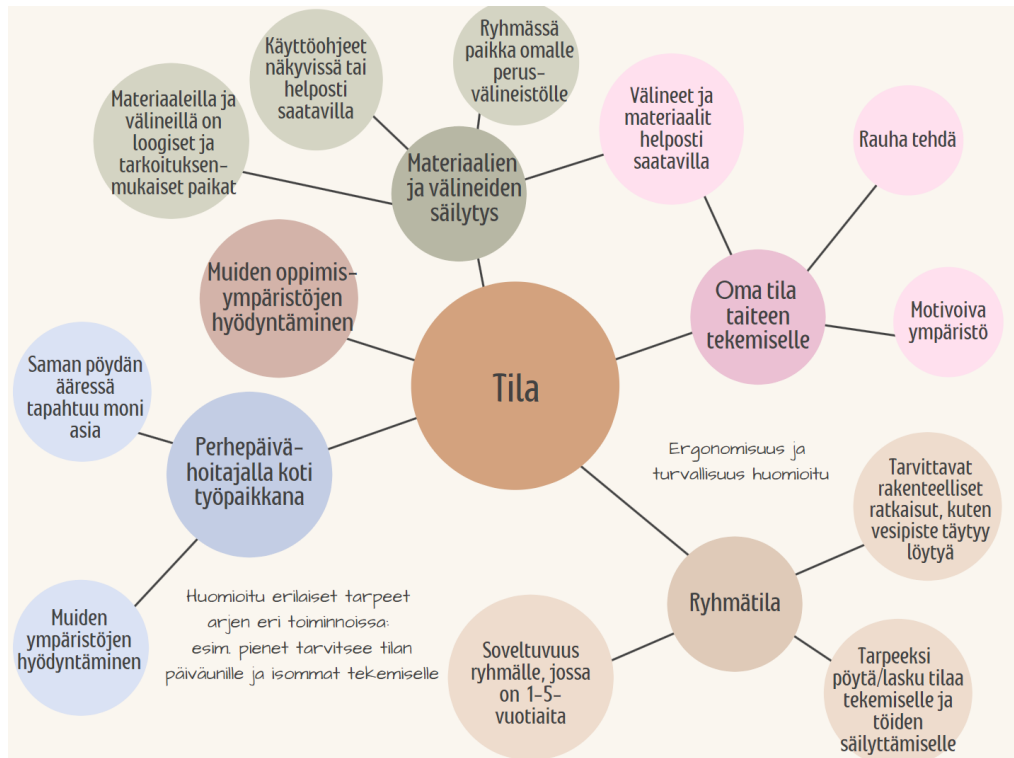
Kuva 5 Lapsiryhmään kohdistuvat haasteet

Jotta toiminta olisi sujuvaa eri-ikäisten lasten ryhmässä, toimivien pienryhmien merkitys korostuu. Koska lapset tarvitsevat erilaista huomiota, täytyy pienryhmienkin suunnitteluun sekä toiminnan valmisteluun varata tarpeeksi aikaa. Tämä voi olla erityisen haasteellista silloin, jos toiminta lähtee lasten aloitteista, johon tulisi tarttua heti, mutta tarvittavat resurssit ei ole sillä hetkellä saatavissa. Tällöin arvokasta on joustava yhteistyö muiden kasvattajien kanssa tai mahdollinen avustaja, joiden avulla voidaan hyödyntää nämä oppimiseen liittyvät mahdollisuudet rikastuttamaan lapsen arkea. Avustajan tai apukäsien tarve ryhmissä nousi monessa kohtaan myös esiin, varsinkin niinä hetkinä, jolloin kaikki kasvattajat eivät ole paikalla samanaikaisesti. ”Kaikkineensa, on joka paikassa toi aikuisten riittämättömyys. Olisi ihanaa, että olisi edes se avustaja sitten siinä ryhmässä”, kommentoi eräs kasvattaja.

Lisäksi keskustelua herätti tietoisuus lasten ikätasoisesta taitojen kehityksestä ja herkkyykskausista. Taidekasvattaja nosti esiin, että olisi hyvä tiedostaa myös, minkälaiset asiat ovat minäkin ikäkautena oleellisia lasten taitojen kehittyessä. Samoin tulisi kiinnittää huomio myös siihen, mikä on taidekasvatuksen tavoite. Olisi tärkeää muistuttaa ja painottaa, että se arvokkain asia tekemisessä on prosessi, eikä lopputulos. Edelleenkin on törmätty siihen käsitykseen, että kasvattajille tuntuu olevan tärkeämpää saada hienoja teoksia näytille sen sijaan, että olisi tallennettu lapsen oppimista, oivallusta ja iloa. Huomion täytyisi kiinnittää niin ikään siihen, että olisi aikaa tallentaa ja dokumentoida näitä lasten kehityksen askelia.

5.2.3 Tilat rajoittavina tekijöinä

Niin kyselyssä kuin haastatteluissa nostettiin esiin vahvasti ahtaat tilat. Tiloissa ongelmiksi nousi erityisesti työskentelytila sekä materiaalien, välineiden ja töiden säilytysmahdollisuudet. Lisäksi pohdittiin myös muiden oppimisympäristöjen, kuten ulkoilun mahdollisuutta hyödyntää taidekasvatusta, mutta siihen kaivattaisiin selkeästi lisää vinkkejä ja ideoita.

Kuva 6 Tilaan liittyvät esteet

Koska työskentely tapahtuu usein omassa ryhmätilassa, josta löytyy niin pelit, lelut kuin muut varhaiskasvatus välineet ja materiaalit, tilaa taidetarvikkeiden säilytykselle on hyvin rajallisesti. Lisäksi vuosien saatossa on hyllyt saattaneet täytyä asioista, joita ei ehditä käymään läpi ja pistämään oikeille paikoille. Toimivan tilan rakentamiselle täytyisi varata tarpeeksi aikaa, jotta välineistölle löytyisi tarkoituksenmukaiset paikat ja ne olisivat helposti sekä ergonomisesti saatavilla, koska arki on usein kiireistä. Samaa pohti yksi haastateltavista: ”Sitten kun arki on niin hektistä jotenkin, niin täytyisi olla kuitenkin niin, että ne tarvikkeet saa todella helposti siitä napattua. Lapsen mielenkiinto menee äkkiä ohi, jos et saa niitä materiaaleja nopeasti siihen, kun se sanoo, että voisin tehdä tätä ja tätä.”

Lisäksi keskeneräisten ja valmiiden töiden säilytys koetaan usein ongelmana.

Säilytysratkaisut voivat luoda jopa hetkittäin kaaosta, kuten eräs kasvattaja kuvasi: ”No ihan samaa mieltä, että nuo lasku ja säilytystilat ovat puutteellisia. Tuntuu, että siellä on jo se pelihylly, niin sitten siihen pelihyllyn päälle laitetaan noita taideteoksia jemmaan, kun ei ne mahdu mihinkään muualle. Torttu tortun päälle, että ne pystyy vaan säilömään jossain.”

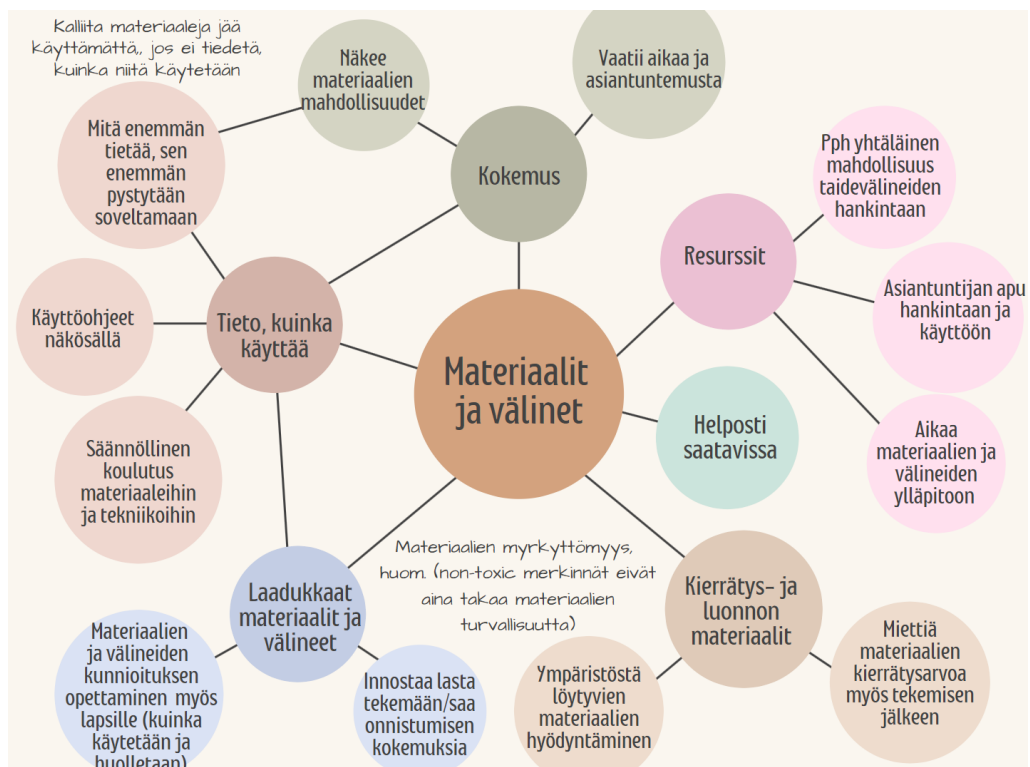
Monista päiväkodista löytyy lisäksi ateljee, joka on nimenomaan tarkoitettu taiteellisen tekemisen tilaksi. Ateljeet on koettu hyviksi tiloiksi, mutta aina nekään ei ole täysin tarkoituksenmukaisia, jos esimerkiksi materiaalit ja välineet eivät ole järjestyksessä ja helposti saatavilla. Kaapit olisikin hyvä nimetä, mitä ne sisältävät, jotta tavarat löytäisivät myös oikeille paikoilleen takaisin käytön jälkeen. Lisäksi kaivattaisiin hyllyihin ohjeistuksia, kuinka kyseisiä materiaaleja ja välineitä tulisi käyttää ja huoltaa.

Myös se asia nostettiin esiin, ettei tilat enää palvele sitä käyttötarkoitusta, mihin ne alun perin ovat suunniteltu. Yhdessä haastattelussa kerrottiin esimerkiksi, että tila, jota oli käytetty aikaisemmin taiteen tekemiseen, oli muutettu ryhmätilaksi, kun lapsia oli sijoitettu päiväkotiin lisää. Täytyy siis löytyä edellytykset taiteelliselle ilmaisulle myös tilojen näkökulmasta, jotta toimintaan on helppo lähteä, kuten eräs haastateltava hyvin kiteytti: ”Niin että pitää olla tavallaan se paikka missä voi tehdä. Muutenhan jos se tulee liian hankalaksi niin sitten helposti ajatella, että puetaan lapset ja mennään ulos.”

Tiloista keskustellessa tuli esiin myös eräs huomionarvoinen seikka, eli työturvallisuus. Kun työskennellään lasten kanssa, pitäisi huomioida käytettävien materiaalien ja opetustilojen turvallisuus sekä tarvittaessa suojavälineiden kuten essujen, käsineiden ja hengityssuojaimien käyttö. Pienten lasten ja erilaisten taidemateriaalien kanssa, olisi tärkeää olla tietoinen onko niissä jotain ainesosia, jotka voi olla vaarallisia lapsille. Joskus varastoista voi löytyä vanhoja materiaaleja, jotka saattavat sisältää vaarallisia ja jopa kiellettyjä aineita. (Salonen, Pohjola & Priha 1994, ss. 239–241) Erityisen tarkka täytyisi olla etenkin silloin, kun työskennellään samoissa tiloissa, joissa syödään ja nukutaan. Vaikkakin lapsille hankitut materiaalit pitäisi olla myrkyttömiä ja ryhmätiloissa tuskin käytetään aineita ja tekniikoita, joihin kuuluu pölyäviä työvaiheita, spraytuotteiden ja liuottimia sisältävien materiaalien käyttöä, tulisi silti kiinnittää huomiota siihen, että lapsilla on moninkertainen vaara altistuessaan saada esim. keskushermosto- ja myrkytysoireita, verrattuna aikuisiin (Taiteilijan työsuojelu, n.d).

5.2.4 Materiaaleihin ja välineisiin liittyvät ongelmat

Eniten ongelmiksi tässä kategoriassa koettiin, ettei materiaalien ja välineitä osata käyttää tarkoituksenmukaisesti. Se on johtanut muun muassa siihen, että laadukkaat materiaalit ovat jääneet kokonaan käyttämättä ja kuivuneet hyllyn perälle. Lisäksi taidekasvattaja mainitsi, että hän on huomannut työssään, että esimerkiksi kalliita välineitä on vioitettu käyttämällä niitä täysin väärissä konteksteissa.

Kuva 7 Materiaaleissa ja välineissä koetut ongelmat

Lisäksi niin kyselyissä kuin haastatteluissa mainittiin, ettei aina osata tilata materiaaleja ja välineistöä, kun ei ole sitä tietoa, mitkä ovat tarkoituksenmukaisia ja laadukkaita juuri lasten käyttöön. Tämän takia haastatteluissa keskusteltiin myös koulutuksen tarpeesta, joissa käytäisiin läpi perusasioiden lisäksi muitakin tekniikoita. Koulutus voisi olla säännöllisempää, jotta tietotaito ja innostus pysyisi yllä.

Välineistön huolto nousi myös keskustelun aiheeksi. Aika on monesti rajallista huoltaa välineitä käytön jälkeen oikein ja pistää ne vielä oikeisiin paikkoihin, koska perustyö on niin intensiivistä. Tähän asiaan mietittiin myös asiantuntijan avun käyttöä, joka voisi käydä esimerkiksi yksiköiden taidetarvikkeet läpi, opastaa niiden käytössä ja ilmaista selkeät puutteet johdolle. Eräs taidekasvattaja kommentoi taidekasvatuksen kriteerejä:

”Taidekasvatus on semmoinen niin laeva ja vaativakin sektori, että sille tekemiselle mahdollistuisi edes materiaalisia edellytykset. Se tosiaan se on melko aikaa ja asiantuntemusta vaativaa.”

Laadukkaiden materiaalien lisäksi keskustelimme kierrätys- ja luonnonmateriaalien käytöstä ja siitä, milloin on olennaista käyttää minkäkin tyyppistä materiaalia. Esimerkiksi joka työhön ei tarvitse käyttää sitä laadukkainta paperia vaan tärkeintä on, että se lapsi voi saada niitä onnistumisen kokemuksia pelkästä tekemisestä. Siksi onkin tärkeää, että löytyy hieman tietoa, minkälainen materiaali soveltuu millekin välineistölle.

Pienten lasten kanssa paperiksi mun mielestä hyvin riittää toi mitä sanotaan niinku steiner paperiksi, se semmoinen vähän kellertävä paperi tai ihan tapettirullista voi käyttää sitä toista puolta, mihin voi hyvin maalata. Ettei se tarvitse olla mun mielestä tarvitse olla sen arvokkaampaa. Se hyvä työ saattaa tulla mille paperille tahansa.

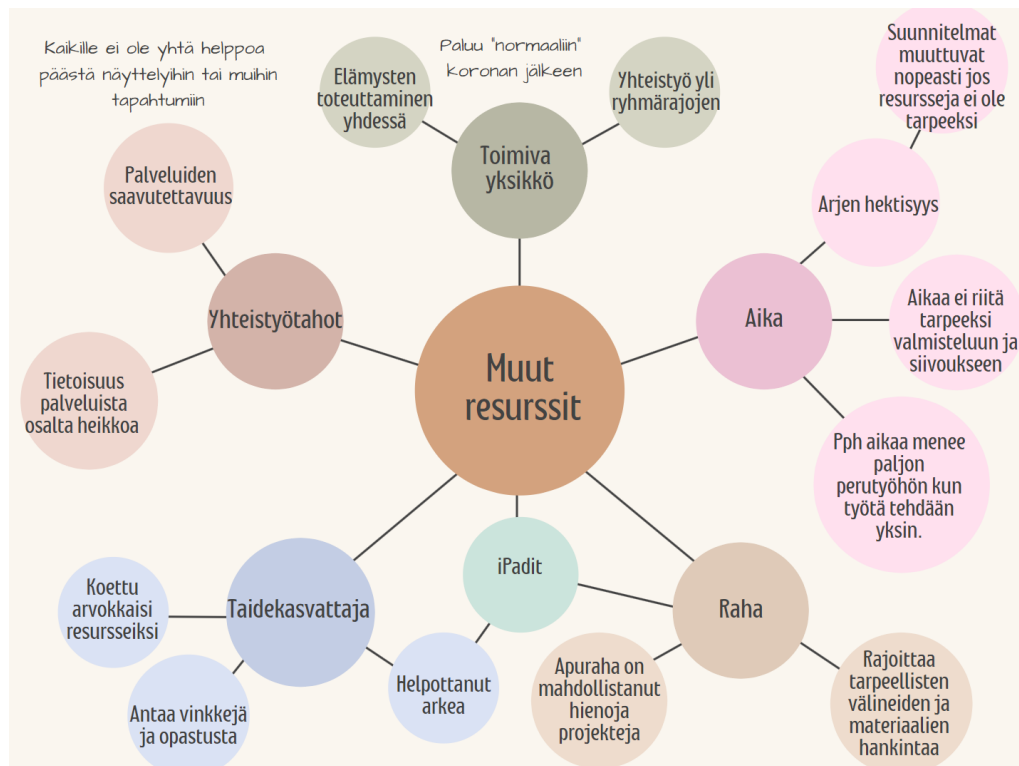
Kierrätys- ja luonnonmateriaaleja on monesti paljon saatavissa taiteilu ja askartelu tyyppiseen tekemiseen. Kyselyssä nousi halu erityisesti tietää enemmän, kuinka näitä materiaaleja voidaan hyödyntää monipuolisemmin. Haastatteluissa keskusteltiin myös tulisiko materiaalien arvo huomioida myös siitä näkökulmasta, voiko materiaalia enää kierrättää, kun se on uudelleen käytetty: ”Eräällä kurssilla neuvottiin, että on parempi laittaa suoraan kierrätykseen, jos siitä syntyy töitä, joita ei voi sen jälkeen enää kierrättää.”

Mitä enemmän kasvattajilla on tietoa materiaaleista, välineistä ja taidekasvatuksesta, niin sitä vähemmällä välineillä voi pärjätä, koska silloin osataan soveltaa niiden käyttömahdollisuuksia. Eräs kasvattaja mietti esimerkiksi saven uudelleenkäyttöä:

Siellä ReggioEmiliassa se oli mielenkiintoista, kun ne teki savi hommia, niin neidän rakensivat vaikka mitä, niin sitten ne tavallaan murskattiin ja se sama savi käytettiin uudestaan. Elikkä sillä lapsilla oli koko aika savea siellä hyllyssä käytettävissä. Se oli jotenkin jännä, että ne oli hetken aikaa siinä hyllyn päällä ja sitten se samassa käytettiin uudestaan.

5.2.5 Muihin resursseihin liittyvät asiat

Edellä olevien haasteiden lisäksi, ilmi tuli muihin resursseihin liittyviä asioita, kuten ajan käyttö, rahalliset resurssit, yhteistyö eri taidetoimijoiden kanssa sekä oman varhaiskasvatustyöyksikön kanssa tehtävä sisäinen yhtistyö. Näille yhteinen piirre oli se, että eri yksiköissä nämä resurssit mahdollistuvat hyvin eri tavoin.

Kuva 8 Muihin resursseihin liittyvät haasteet ja mahdollisuudet

Jotta taidekasvatusta pystyttäisiin toteuttamaan, sille täytyy varata tarpeeksi aikaa ja mahdollisuuksia. Aikaa tarvitaan niin toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, tekemiseen, siivoukseen kuin arviointiin ja dokumentointiin. Kasvattajat kokivat, että arki on yleensä

hektistä, jolloin suunnitelmia on jouduttu muuttamaan hyvinkin nopeasti. Varsinkin COVID-19-pandemian aiheuttamat yllättävät henkilöstön poissaolot pistivät monesti ryhmien suunnitelmat uusiksi. Myöskään toimintaa ei auttanut se, että yksiköiden sisällä tehtävä yhteisöllinen toiminta jouduttiin rajaamaan minimiin. Lisäksi pandemia vaikutti huomattavasti yhteistyöverkostojen tarjoamien palveluiden hyödyntämiseen.

Kyselyissä ja haastatteluissa tuli ilmi lisäksi se, että kaikki eivät olleet tietoisia kaikista yhteistyötahojen tarjoamista kulttuuripalveluista eikä heille ole yhtä helppoa hyödyntää yhteistyöverkoston tarjoamia palveluita esimerkiksi kulkuyhteyksien vuoksi. Joskus myös rahalliset resurssit haastavat toimintaan osallistumista. Rahalliset resurssit koettiin myös haasteena laadukkaiden välineiden ja materiaalien hankinnassa sekä isompien projektien toteuttamisessa.

Erityisesti taidekasvattajan saamisen ryhmään koettiin arkea helpottavaksi ja rikastavaksi resurssiksi. Taidekasvattaja mahdollisti lapsille pidempiä projekteja, jotka vaativat aikaa niin suunnitteluun kuin toteutukseenkin. Lisäksi taidekasvattaja pystyi helpommin huomioimaan ryhmän pienimmätkin, koska hän pystyi ottamaan esimerkiksi vain yhdenkin lapsen kerralla tekemään taidetta. Lisäksi taidekasvattajalla on valmiina se tietotaito, joka mahdollistaa toiminnan sujuvuuden silloinkin, kun asioita joudutaan soveltamaan tai muuttamaan. Lisäksi kasvattajat kokivat, että taidekasvattajilta sai lisää innostusta ja vinkkejä oman tekemisen tueksi.

Taidekasvattajien lisäksi taidekasvatusta helpottavina tekijöinä mainittiin ryhmiin saadut iPadit, joista löytyy ohjelmia esimerkiksi animaatioiden tekoa varten. Tämän lisäksi niitä on voinut hyödyntää muun muassa musiikkikasvatuksen tukena, ideoinnissa, tekemisen dokumentoinnissa ja mediakasvatuksessa.

6 Tulosten tarkastelu, pohdinta ja johtopäätökset

Repon, ym. (2019, s. 157) mukaan varhaiskasvatus ei ole samanlaista kaikkialla, ja siihen osallistuminen vaihtelee merkittävästi eri puolella Suomea. Toiminnassa on todettu olevan laadullisia eroavuuksia niin kuntien välillä kuin myös kunnan sisällä. (Kts. myös Kataja, 2022,

s. 18). Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin taidekasvatukseen liittyviä haasteita ja ongelmia Hämeenlinnassa. Erityisesti kyselyn avulla saaduista tuloksista pystyi päättämään, että taidekasvatuksen toteuttamisessa oli isoja eroja varhaiskasvatusyksiköiden ja ryhmien välillä. Huomioitavaa on, että vaikka tämä opinnäytetyö keskittyy raportoimaan vain taidekasvatuksen haasteita ja esteitä, tutkimukseen sisältyi myös kasvattajia, jotka kokivat, että taidekasvatus mahdollistuu ihan hyvin omassa ryhmässä. Lisäksi kaikissa vastauksissa kävi ilmi, että taidekasvatus nähdään arvokkaana ja rikastuttavana asiana.

Opinnäytetyön kyselystä saadut tulokset olivat hyvin samansuuntaisia Karvin teettämien tutkimusten (julkaisut 15:2019 ja 9:2021) kanssa. Repon, ym. (2019, s. 93, 95) mukaan suurimmiksi esteiksi taidekasvatuksen toteutumattomuudelle valtakunnallisesti raportoitiin pääosin rakenteellisia tekijöitä, kuten lasten vaihtelevat läsnäoloajat ja vuorohoito sekä materiaalien ja tilojen puute. Lisäksi henkilöstön osaamisen puutteet, työaikarakenne ja poissaolot koettiin olevan esteenä taidekasvatuksen järjestämiselle. Nämä tekijät tulivat esiin myös tässä opinnäytetyössä ja niihin päästiin pureutumaan syvemmin niin kyselyn kuin haastatteluidenkin tuloksissa. Esimerkiksi toiminnan järjestäminen koettiin helpommaksi isompien lasten ryhmissä ja haasteelliseksi ryhmissä, joissa on paljon pienempiä lapsia. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että pienemmät lapset vaativat kasvattajan huomiota ja panosta huomattavasti enemmän, joka pitäisi huomioida myös auttavien käsiparien lukumäärässä. Lisäksi ulkopuolinen taidetarjonta keskittyy pääosiin isompiin lapsiin. Kasvattajien kommentit kuvasivat hyvin arkea, joka hektisyys koettiin vaikuttavan moneen asiaan. Lisäksi tilojen ongelmallisuus tuntui näyttäytyvän monissa vastauksissa sekä pienet resurssit materiaalien hankinnassa. Erityisesti haastattelut toivat esiin sen, että olisi tärkeää nostaa keskusteluihin mitä taidekasvatus varhaiskasvatuksessa tarkoittaa ja miten se kytkeytyy melkein kaikkiin muihinkin varhaiskasvatuksen osa-alueisiin. Nimenomaan taidekasvatukseen liittyvää yhteistä ymmärrystä olisi syytä kasvattaa ja tuoda tietoisuutteen.

Varhaiskasvatuksella on monenlaisia tavoitteita, joten niitä tulee tarkastella monenlaista resursseista käsin. Erityisesti taidekasvatuksessa avainasemassa on kasvattaja itse, joka luo mahdollisuudet taiteen toteuttamiseen. Tämä edellyttää sen, että taiteellisissa, esteettisissä ja kulttuurisissa varhaiskasvatuksen sisällöissä koetut ajattelu- ja toimintatavat tulisi olla riittävän vahva osa kasvattajien ammatillista sivistystä. Kasvattaja tarvitsee kuitenkin työnsä

tueksi apua ja monia muita resursseja, jotta taidekasvatus saisi tarvitsemansa lähtökohdat, ollakseen luonnollinen osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää täydennyskoulutukseen, jonka tulisi olla luonteeltaan pitkäjänteistä ja innostavaa sekä siinä tulisi olla tukena tarvittavaa ohjausta ja oppimateriaalia. Taito- ja taidekasvatusta kannattavan yhteisön ja verkoston luominen voisi myös vahvistaa yksittäisten kasvattajien työtä (Ruokonen & Rusanen, 2009, s. 15). Tässä asiassa Kulttuurikeskus Arxin kanssa tehty yhteistyö onkin ollut merkittävää ja siihen kannattaisi panostaa entistä enemmän.

Kasvattajien saama tuki on ensi arvoisen tärkeää laadukkaan taidekasvatuksen toteutuksen mahdollistajana. Kuten tuloksista huomaa, taidekasvatuksen toteuttaminen kaikenikäisten lasten ryhmissä ei ole helppoa, vaan yllättävän vaativaa. Kasvattajalta odotetaan todella monipuolista osaamista ja hallintaa, jotta taidekasvatuksen moninaiset tavoitteet voisi täyttyä. Välillä tavoitteet voivat tuntua jopa epärealistisilta, kun ajatellaan kokonaiskuvaa, mitä kaikkea varhaiskasvatuksen tulisi taidekasvatuksen lisäksi pitää sisällään. Tämän vuoksi olisi tärkeää tarkemmin nostaa keskusteluun, mitä pidetään tärkeänä ja riittävänä näillä resursseilla mitä varhaiskasvatuksessa on saatavilla. Tämän ohella tulisi kiinnittää huomio ja tunnistaa, mitä tällä hetkellä jo osataan ja toteutetaan, jottei rima taidekasvatuksen toteuttamiseen olisi liian korkealla. Lisäksi tulisi suunnitella millaisia resursseja, painoarvoja sekä sitoutuneisuutta tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen taidekasvatuksella tulisi olla.

Hämeenlinnassa onkin jo pidemmän aikaa kehitetty erilaisin hankkein taidekasvatuksen osaa varhaiskasvatuksessa. Esimerkiksi kolmevuotinen ”Taidetta päivähoitoon”-hanke, toteutettiin vuosina 2016–2019 Aimo-koulun kanssa, jonka tavoitteena on lisätä lapsiryhmien (pääsääntöisesti 6-vuotiaiden lasten) mahdollisuuksia harrastaa taidetta ja kulttuuria varhaiskasvatuksen oppisisältönä. Lisäksi muun muassa Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksen avulla palkattiin taidekasvattajia esiopetukseen vuoden 2020 lopulla kesään 2021 saakka (Satakielen siivin, 2021). Hyvän esimerkin taidekasvatukseen panostamisesta antaa myös Vantaan taidepedagogi toimintamalli, joka sai alkunsa syksyllä 2014 Taikava-hankkeesta (taidekasvattajat varhaiskasvatuksessa), jolloin kaupunki palkkasi varhaiskasvatukseen työskentelemään taidepedagogeja. Taikava-hanketta tutkittiin muun muassa Helsingin yliopistossa, jonka tutkimuksen mukaan, taidepedagogisen

toiminnan hyödyt olivat positiivisia. Tämän jälkeen Vantaan varhaiskasvatuksessa on työskennellyt vakinaisina useita taidepedagogeja. (Taikava, 2017)

Taidekasvattajia ja -pedagogeja löytyy työskentelemässä edelleenkin myös hämeenlinnalaisissa varhaiskasvatusryhmissä. Taidekasvattajiin panostaminen sai tutkimuksessa paljon kiitosta, koska heidän avullaan arki oli taidekasvatuksen näkökulmasta rikkaampaa ja helpompaa. Tämä on ymmärrettävää, koska taidekasvattajilla on täysin eritavoin osaamista ja resursseja toiminnan toteuttamiseen. Taidekasvattajat ovat siis erinomainen ratkaisu lisätä taidekasvatuksen mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen, kunhan pidetään huolta siitä, että heidän panostustansa käytetään tavoitteellisesti eikä heidän työnkuvaansa kuulu olla esimerkiksi lisäresurssi paikkaamaan muun henkilöstön poissaoloja.

6.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Koska kaikessa tutkimustoiminnassa pyritään välttämään virheitä, on tutkimuksessa arvioitava sen luotettavuutta. Laadullista tutkimusta koskevassa keskustelussa nousevat hyvin nopeasti esiin kysymykset totuudesta ja tiedon objektiivisuudesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2003, s. 131). Tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta voidaan arvioida myös reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, miten luotettavasti ja toistettavasti käytetty metodi mittaa tutkittua asiaa. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimuksessa käytetty mittausten menetelmä mittaa juuri sitä tutkittavan asian ominaisuutta, mitä on tarkoituskin mitata. (Lähdesmäki, Hurme, Koskimaa, Mikkola & Himberg, 2012)

Näitä asioita pyrittiin vahvistamaan esimerkiksi käyttämällä tiedonkeruussa menetelmätriangulaation mukaisesti useampaa tutkimusmenetelmää. Koska tulokset olivat yhdenmukaisia niin kyselyssä, haastatteluissa kuin myös Karvin aikaisemmin teettämien arviointien kanssa, voidaan päätellä, että tulokset ovat totuudenmukaisia ja yleispäteviä. Lisäksi tutkimustulosten raportoinnissa käytettiin paljon kasvattajien suoria lainauksia, joilla pyrittiin tuomaan heidän sanomansa vahvemmin ja suuremmin esiin.

Reliabiliteettia ja validiteettia voidaan tarkastella tässä tutkimuksessa nimenomaan kyselyn näkökulmasta, koska nämä käsitteet liitetään yleensä määrälliseen tutkimukseen. Kyselyn luotettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta voi tutkailla siten, saatiinko kyselyn avulla juuri niitä vastauksia, joita tutkimuskysymys pyrki selvittämään. Kyselyn tarkka suunnittelu ja huolellinen esitestaus auttoi siinä, että kysymykset olivat ymmärrettäviä ja niistä saadut vastaukset toivat esiin sen tiedon, joihin haluttiin vastauksia. Näitä vastauksia pystyttiin vielä analysoimaan uudestaan haastatteluiden avulla, jolloin niiden pätevyys pystyttiin todentamaan.

Tutkimuksen luotettavuutta heikentävät tekijät puolestaan liittyivät hankaluuteen saada tarpeeksi osallistujia täyttämään kyselyitä ja haastateltavia mukaan ryhmähaastatteluun. Kyselyyn vastasi yhteensä 22 kasvattajaa, joiden lukumäärän oletettiin olevan hiukan isompi kyselyä suunniteltaessa. Kuitenkin vastauksissa toistui usein samat asiat ja niistä saatiin tallennettua tutkimuksen kannalta oleellisin tieto. Haasteellista oli myös saada ryhmähaastatteluun tarpeeksi osallistujia. Tarkoituksena oli tehdä 4–6 henkilön yhtäaikainen ryhmähaastattelu, mutta osallistujia saatiin useammasta yrityksestä huolimatta vain kaksi. Joka tapauksessa haastatellut toivat esiin hienosti varhaiskasvattajien näkökulman arjesta ja kuinka taidekasvatus siellä näyttäytyy ja minkälaisia haasteita siihen liittyi. Puutteelliseksi haastatteluiden osalta jäi perhepäivähoitajien näkökulman esille tuominen, mutta ne tulivat esiin kuitenkin kyselyiden avoimissa vastauksissa.

Opinnäytetyössä pyrittiin noudattamaan mahdollisimman hyvin hyvää tieteellistä käytäntöä, eli rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta niin tutkimusprosessissa, tutkimuksen tulosten arvioinnissa kuin tulosten esittämisessä ja tallentamisessa. Opinnäytetyö prosessi alkoi tarvittavien tutkimuslupien hankinnalla ja kohdejoukon informoinnilla. Lisäksi varhaiskasvatuksen johtajat olivat koko ajan tietoisia menneellä olevasta tutkimusprosessista. Tutkimuksessa mukana olleet vastaajat saivat informaation tutkimuksen tarkoituksesta ja kuinka tutkimustuloksia tultiin käsittelemään. Haastattelut tallennettiin haastateltavien luvalla ja tuloksia käsiteltiin niin, että haastateltavat pysyivät anonymeinä noudattaen tutkimuseettisiä periaatteita sekä henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvää lainsäädäntöä. Koko prosessin ajan pyrittiin huomiomaan tieteellinen käytäntö Hämeen ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeiden mukaisesti.

6.2 Tulosten hyödynnettyys ja kehittämisediat

Lopuksi vielä pohditaan tulosten hyödynnettävyyttä. Kuten aikaisemmin jo mainittiin Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arxin toimijoille esiteltiin tulokset jo aikaisemmin presentaatio haastattelun yhteydessä. Tuloksissa käytiin läpi minkälaista toimintaa Arxilta toivotaan, mitkä asiat on koettu hankalaksi sekä mitkä asiat yhteistyössä koetaan erittäin hyväksi. Tuloksia päästään hyödyntämään Arxin oman toiminnan suunnittelussa sekä yhteistyön kehittämisessä vastaamaan paremmin varhaiskasvatuksen tarpeita.

Vasta sen jälkeen, kun tiedämme mitä meille kuuluu juuri nyt, on mahdollista tietää, mitkä ovat olennaisimmat muutostarpeet vasuperusteisuuden vahvistamiseksi. Lähtötason kartoittamisen pohjalta tehdyt johtopäätökset antavat kehittämistoiminnalle oikean suunnan. (Kataja ym., 2022, s. 22) Työn tilaaja, eli Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatus saa opinnäytetyön avulla arvokasta tietoa taidekasvatuksen tilasta sekä kasvattajien kokemuksista ja mielipiteistä. Tämän pystytään luomaan kokonaiskuva kasvattajien tarpeista taidekasvatuksen toteutusta kohtaan sekä suunnittelemaan toimintaa tulevaisuudessa tarkoituksenmukaisesti vahvistamalla taidekasvatuksen pedagogiikkaa ja siten vasuperusteita. Tuloksien hyödyntämiselle muissakin paikkakunnilla ei ole mitään estettä, varsinkin kun tulokset ovat linjassa Karvin teettämän valtakunnallisen arvioinnin kanssa.

Vaikka taidekasvatus vaatisi enemmän erilaisia resursseja, on huomioitava, että kaikesta koituu kustannuksia, joita ei pystytä sisällyttämään käytössä oleviin varoihin ja budjetteihin. Tämän vuoksi olisikin hyvä tutkia jatkuvasti hankerahoituksien ja avustusten vaihtoehtoja, jotka mahdollistaisivat isompia tavoitteellisia projekteja kunnan sisällä. Lisäksi tutkimusta tehdessä paljastui, että Hämeenlinnan varhaiskasvatuksessa työskentelee jo nyt liuta ihmisiä, joilla on paljon osaamista taito- ja taideaineissa, mutta kaikkea potentiaalia ei vain kyetä hyödyntämään erilaisten syiden vuoksi, mitä opinnäytetyössäkin on esitelty. Olisikin hyvä pohtia, miten tätä potentiaalia voisi käyttää hyväksi paremmin esimerkiksi hyödyntämällä kasvattajien osaamista laajemmin muissakin yksiköissä. Lisäksi jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä tuli olla oma kulttuurivastaava, jolla olisi aikaa ja resursseja vahvistaa taiteellisen ilmaisun asemaa huolehtien ja tiedottaen sen eri mahdollisuuksista. Tuottavaa voisi olla myös luoda jonkin varhaiskasvatuksen oma verkosto, joka jakaisi

ajatuksia ja ideoita tai kehittäisi varhaiskasvatukseen jonkinlaista omaa kulttuuri- ja taidesuunnitelmaa. Tällainen kehittämistyö voisi olla mahdollista, jos siihen saisi panostaa osan työajasta.

Opinnäytetyössä pyritti saamaan kasvattajien ääni ja tarpeet syvällisemmin esiin sekä heidän tarpeensa kuulluksi. Tähän loppuun on kiteytetty seuraava ajatelma, joka syntyi tutkimusprosessin aikana kiteyttäen hyvin tutkimustulosten olemuksen ja sanoman:

Paras perusta taidekasvatukselle on ryhmässä kiinteästi toimivat, sitoutuneet ja innostavat kasvattajat, jotka tuntevat lasten tarpeet, mielenkiinnonkohteet ja tunnistavat heidän herkkyyksensä. Rakennusaineina ja ravinteina tarvitaan tietoa, koulutusta, ammatillista ohjausta, tarkoituksenmukaiset tilat ja välineet sekä pysähtymistä mielikuvituksellisten ja taiteellisten prosessien äärelle. Tästä muodostuu otollisin kasvualusta, joka mahdollistaa lapsiemme - luovuuden taimiemme - kasvun kukoistavaan lapsuuteen.

Lähteet

- Eskola, J & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Hellström, M. (2010). *Sata sanaa kasvatuksesta*. PS-kustannus.
- Honkala, N. (2018). *Näkökulmia taiteen ja kulttuurin vaikutuksista oppimiseen*. Sitra.
<https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksista-oppimiseen/>
- Hämeenlinnan kaupunki. (2022). *Kulttuuripolku*. Arx. Haettu 13.3.2022 osoitteesta
<https://www.kulttuurikeskusarx.fi/kulttuuripolku/>
- Hämeenlinnan kaupunki. (2022). *Varhaiskasvatus*.
<https://www.hameenlinna.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/varhaiskasvatus/>
- Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M., Rissanen, M-J. & Ruokonen, I. (2021). *Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisen iloa!* Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Hyvärinen, M., Suoninen, E. & Vuori, J. (n.d.). *Haastattelut*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja].
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>
- Kallinen, T. (n.d.). Litterointi. Teoksessa J. Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Haettu 3.5.2022 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-prosessi/litterointi/>
- Kataja, E., Oja, E., Terho, T. & Roos, P. (2021). Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin tuuletusta - Yhdessä kohti onnistumisia. Teoksessa E. Kataja (toim.), *Lumoudu lapsesta*. (ss. 21–36). Hämeenlinnan kaupunki.
- Lähdesmäki, T., Hurme, P., Koskimaa, R., Mikkola, L. & Himberg, T. (2012). *Menetelmäpolkuja humanisteille*. Tutkimusprosessi. Tutkimuksen toteuttaminen. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Haettu 18.5.2022 osoitteesta <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/tutkimusprosessi/tutkimuksen-toteuttaminen>

- Opetusalan ammattijärjestö OAJ. (2020). *Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Haettu 2.2.2022 osoitteesta: <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>
- Opetushallitus. (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys [kuva 1].
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022.
<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8274670>
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet 2022*. Määräys OPH-700-2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8274670>
- Opintopolku. (n.d). Ilmaisun monet muodot. *Varhaiskasvatuksen perusteet 2018*. Haettu 2.2.2022 osoitteesta
<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tekstikappale/1292052>
- Probine, S. (2018). The visual arts as a means to transmit and experience values. Art in early childhood. *International Art in Early Childhood Research Journal*, Volume 1, Number 1, 2018. Haettu 18.5.2022 osoitteesta
https://www.artinearlychildhood.org/content/uploads/2022/03/ARTEC_2018_Research_Journal_1_Article_4_Probine.pdf
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M.-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A & Hjelt, H. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa*. Julkaisut 15:2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2014). *Tutkimuksen voimasanat*. Sanoma Pro Oy.
- Ruokonen, I. (2020). *Varhaiskasvatuksen taidekasvatus*. Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto VOL.
- Ruokonen, I. (11.2.2022). *Lapsen oikeus taiteellisen ilmaisun ja oppimisen iloon*. Tutkittua varhaiskasvatuksesta.
<https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2022/02/11/lapsen-oikeus-taiteellisen-ilmaisun-ja-oppimisen-iloon/>

- Rusanen, S. (2007). *Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen: kuvataiteen opintojen kehittäminen lastentarhanopettajien koulutuksessa*. Taideteollinen korkeakoulu.
- Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K. & Torkki, K. (2014). *Musta tuntuu punaiselta*. — Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Lasten Keskus.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. n.d. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto Haettu 5.5.2022 osoitteesta https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html
- Salminen, J & Poikonen, P-L., (2017). Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. Teoksessa M. Koivula, A, Siippanen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus*. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. (ss. 56–74). Vastapaino oy.
- Salonen, H., Pohjola, J. & Priha, E. (1994). *Kuvataiteilijan työsuojeluopas*. Gummeruksen Kirjapaino Oy.
- Satakielen siivin. (2021). *Taidetta eskarilaisten kanssa*. Haettu 17.5.2022 osoitteesta <https://satakielensiivin.wordpress.com/2021/07/05/taidetta-eskarilaisten-kanssa/>
- Soininen, M. & Merisuo-Storm, T. (2009). *Kasvatustieteellisen tutkimuksen perusteet*. Rauman opettajankoulutuslaitos.
- Taikava. (2017). *Taidekasvattajat varhaiskasvatuksessa*. Blogi. Haettu 17.5.2022 osoitteesta <https://taikava.wordpress.com/hankkeesta/>
- Taiteilijan työsuojelu. (n.d.). *Lasten taidetyöskentely*. Haettu 12.5.2022 osoitteesta <http://taidetyosuojelu.net/yleista-tietoa/yleista/lasten-taidetyoskentely/>
- Tarr, J. & Thomas, G. (2000). Inclusive education and the arts. Teoksessa M. Kear & G. Callaway (toim.) *Improving teaching and learning in the arts*. (ss. 133–148). Falmer Press.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2003). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Törrönen, J. (2017). Virikehaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. (ss. 233–255). Vastapaino.
- Valli, R. (2015). *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. PS-kustannus.
- Valli, R. (2018). Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Metodien valinta ja aineiston keruu: vinkkejä aloittavalle tutkijalle. (ss. 92–116). PS-kustannus.

Vehkalahti, K. (2008). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Tammi

Liite 1: Kysely taidekasvatuksen haasteista ja esteistä varhaiskasvatuksessa**Taidekasvatuksen haasteet ja esteet varhaiskasvatuksessa**

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Tämän kyselyn tarkoituksena on tuottaa tietoa Jaana Rannan (jaana.ranta@student.hamk.fi) ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyöhön taidekasvatuksen toteuttamiseen liittyvistä haasteista ja esteistä sekä siitä, millaista tukea kasvattajat kaipaavat työnsä tueksi. Kyselyssä taidekasvatuksen kenttä on rajattu koskemaan erityisesti kädentaitoja ja kuvallista ilmaisua.

Vastaamalla tähän kyselyyn autatte tuomaan esiin ongelmakohtia ja haasteita, jotta niihin voitaisiin tulevaisuudessa vastata paremmin. Olisi erittäin tärkeää saada mahdollisimman monen kasvattajan ajatuksia esiin.

Vastaamiseen kannattaa varata aikaa noin 30min.

Kyselyyn vastaaminen on luottamuksellista ja vastaajan henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa näkyviin. Lopussa kuitenkin kysytään kiinnostustasi osallistua mahdolliseen jatkohaastatteluun, jossa syvennyttäisiin aiheeseen vielä enemmän.

1. Tehtävä nimikkeesi? *

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen sosionomi
- Lastenhoitaja
- Perhepäivähoitaja
- Avustaja
- Muu, mikä?

2. Alakohtainen työkokemus vuosina? *

- Alle 1-vuosi
- 1-2 vuotta
- 3-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 10-20 vuotta
- yli 20 vuotta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) taito- ja taidekasvatus liitetään erityisesti ilmaisun monet muodot -oppimisen alueeseen. Taidekasvatukseen voi nähdä kuuluvaksi niin musiikin, lastenkirjallisuuden, kuvallisen ilmaisun, kädentaidot sekä draaman ja muut ilmaisun muodot, kuten median, tanssin ja teatterin.

3. Kuinka usein arvioit ryhmässänne toteutettavan taidekasvatusta? *

Tällä tarkoitetaan suunniteltua ja spontaania taidekasvatus toimintaa.

- Ei juuri ollenkaan
- Noin kerran kuussa
- Noin kerran viikossa
- Melkein päivittäin
- Useasti päivässä

4. Oletko saanut koulutusta taidekasvatuksesta ja sen eri alueiden toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa? Millaista?

	1	2	3	4	5	0
Arjen muissa hetkissä?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toiminnan suunnittelussa lasten kanssa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Toiminnan arvioinnissa lasten kanssa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lasten toiminnan/ töiden dokumentoinnissa?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Avoin kommenttikenttä edelliseen

7. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen sekä kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2018). Painottuuko joku tietty ilmaisun muoto ryhmässänne enemmän? Miksi? *

Mikä ilmaisun muodoista jää vähemmälle käytölle? Miksi?

Seuraavissa kysymyksissä taidekasvatusta tulisi tarkastella erityisesti kädentaitojen ja kuvallisen ilmaisun alueiden kautta.

8. Hämeenlinnassa on pääsääntöisesti 1–5-vuotiaiden lasten ryhmiä sekä esiopetusryhmiä. Kuinka arvioisit taidekasvatuksen toteutuvan eri ikäisten kanssa:

1-5-vuotiaiden ryhmissä?

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu ryhmissä sekä esiopetus ryhmässä?

9. Oletko huomannut tiloihin tai oppimisympäristöön liittyviä haasteita taidekasvatuksen toteuttamisessa? Millaisia ja kuinka ne ilmenevät? *

10. Onko ryhmässänne saatavilla tarpeeksi materiaaleja ja välineitä kädentaiteiden ja kuvallisen ilmaisun toteuttamiseen? Mitä materiaaleja ja välineitä löytyy eniten? Entä minkälaisia toiveita teillä on materiaaleihin ja välineisiin liittyen? *

Onko välineet saatavilla lapsille jatkuvasti vai ohjaako jokin muu asia materiaalien ja välineiden käyttöä?

11. Koetko, että sinulla tai muulla henkilöstöllä on tarpeeksi tietoa, taitoa ja ideoita taidekasvatuksen toteuttamiseen? Mihin asiaan kaipaisit lisää opetusta tai ohjausta? *

12. Liittykö arjen struktuuriin haasteita taidekasvatuksen toteuttamisessa (kuten päivärytmiin tai toiminnan suunnitteluun)? Minkälaisia? *

13. Oletteko hyödyntäneet muiden ulkopuolisten kulttuuritoimioiden palveluita (esim. kirjasto, museo, teatteri)? Mitä haasteita näiden palveluiden käyttämiseen liittyy (muuta kuin covid-19 pandemiaan liittyvät)?

14. Millaisia muita esteitä olet huomannut erityisesti kädentaitojen ja kuvallisen ilmaisun toteuttamisessa ryhmässäsi?

15. Opinnäytetyössä tehdään yhteistyötä myös Kulttuurikeskus Arxin kanssa. Kulttuuripolkua tuottaa Kulttuurikeskus ARX yhdessä paikallisten kulttuurilaitosten kanssa taide- ja kulttuurikokemuksia muun muassa varhaiskasvatukseen suunnatuin lainattavin materiaalein. Onko Kulttuuripolun tarjontaa sinulle tuttua ja miten haluaisit kehittää kulttuuripolun tarjontaa tulevaisuudessa varhaiskasvatukselle?